

ΡΥΘΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΤΙΣ 15 ΤΟΥ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΜΑΡΙΑ ΠΟΥΛΟΥΡΗ

ΚΙΜΩΝ ΑΓΡΑΙΟΣ

ΒΕΛ. ΦΡΕΡΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΛΚΕΑΣ

ΑΒΡ. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

BLAISE CENDRARS

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΜΙΝΩΣ ΖΩΤΟΣ

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ Κ.Α.Π.

*Αλαζονεία.

RICTUS

‘Ο ‘Αδελφός Νικόλαος.

*Αμάραντο.

Τὰ πρῶτα Τουρκικά Θεατρικά Έργα.

FAR - WEST (Κοντάκ - Ματάφο. Μ.)

Γεώργιος Βιζυηνός (‘Ο Άνθρωπος και τὸ ἔργο του (συνέχεια)

Σὲ ποιητὴ.

Βιβλιοκρισία. Τὸ Θεῖο Τραγί. Γιάννη Σκαρίμπα.

Βιβλιοκρισία. ‘Ο Στίχος.

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ - ΤΕΥΧΟΣ 3^ο

ΝΟΕΜΒΡΗΣ 1933

ΡΥΘΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΑΠΟ ΟΜΙΛΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Π. Σ. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 - ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: { ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Χρονιάτικη Δραχ. 50
 Ήξαμηνη » 30
 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Μόνο Χρονιάτικη Για την Τουρκία: Μία Λίρα
 Για την Ἀμερική: Δολ. 1

Ἐπιστολές: Περιοδικὸ Ρυθμὸς Σωκράτους 37.

Εμβάσματα: Στὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότη Π. Σ. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΥ

ΔΗΛΩΣΗ.—Τὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «Ρυθμοῦ» θὰ κυκλοφορήσει μὲ 64 σελίδες, στὶς 27 τοῦ Δεκεμβρίου. Θὰ περιέχει πολλὴ λογοτεχνικὴ ὕλη, Διηγήματα, Ποιήματα, Μεταφράσεις, Σημειώματα κ.λ.π.

ΑΛΑΖΟΝΕΙΑ

Στὸ φίλο Κώστα Παπαδάνη

• Ὅλα τῆς ζωῆς ἀπατηλὰ
 κι' ἀνάξια. Θὰ περάσω,
 πρῶϊμη γνώση, σιωπηλὰ,
 τυφλὰ, καὶ θὰ γεράσω.

Πρὸς τί ἡ ὄρμη κι' ὁ σαρκασμὸς ;
 Τὰ πλᾶνα νειάτα ἄς φύγουν.
 Μαζί τους ὁ λαμπρὸς δεσμὸς
 ἰκόπη κι' ἄς μ' ἀποφύγουν.

• Κι' ἐγὼ θὰ φύγω στὸ μακρὸ
 δρόμο ποῦ ξεχαστήκαν
 ὅσοι ἔφυγαν μὲ τὴν πικρὴ
 σκέψη πὼς γελαστήκαν.

Τὸ χαμογέλιο θὰ κρατῶ
 κι' ἂν τύχη καὶ μὲ δοῦνε
 —τίποτε πλέον ἀγαπητό,
 εἶνε εἰρωνεία—, θὰ ποῦνε.

Καὶ θᾶναι ἀλαζονεία αὐτὴ,
 (ὦ κι' ἄς περνῶ σὰ φύλλο
 μὲς' στῆ ζωῆ), μόνον γιὰ
 ἀπόχτησα ἓνα φίλο.

ΜΑΡΙΑ ΠΟΥΛΟΥΡΗ

Δημοσιεύεται γιὰ πρώτη φορά.

RICTUS

‘Ο δρόμος, πού σημαδεύει τή μοίρα μας
ξεδιπλώνει τὰ βήματά μας.

Κόκκινοι κύκλοι,
μαύροι κύκλοι,
κύκλοι πολλοί,
μιὰ εὐθεία γραμμή, πού γυρίζει σέ κύκλο.

‘Ο δρόμος, πού σημαδεύει τή μοίρα μας
ξεδιπλώνει τὰ βήματά μας.

Πρὶν τὰ τακούνια μας μιλήσουν, μίλησε ἡ ἄσφαλτος
γυμνή, μαύρη, παγωμένη
στό στενό της φέρετρο,
περγαμηνή τυλιγμένη στη σφαίρα τῆς γῆς,
πού ξετυλίγεται καὶ διαβάζουμε :

«Κατ’ εὐθείαν....
δὲν ὑπάρχει σταθμός.
Οἱ κόκκινες γραμμές εἶναι τὰ ὄρια τῶν κύκλων».

Τὰ γράμματα μόλις διακρίνονται.
ὁ χρόνος τὰ ἔχει ἐρωτευτεῖ.
Τάπνιξαν οἱ νύχτες τῆς ἡδονῆς
στά μακριὰ ἀκονισμένα δάχτυλά τους,

Βαδίζουμε...
Σημεῖα,
σχήματα,
ὄγκοι.

Οἱ κόκκινοι κύκλοι μᾶς ρουφοῦν
οἱ μαύροι κύκλοι μᾶς καταπίνουν.
Μιὰ γραμμὴ ἀπὸ μνήματα ξεκινάει πρὸς τὴν αἰωνιό-
| τητα.

‘Ενα παιδί κλαίει
μιὰ γυναίκα τρελλαίνεται
ἕνας νέος ἀπειλεῖ
ἕνας γέρος κουνεῖ τὸ κεφάλι του...
ὁ δρόμος μακρῆς, ἀκίνητος μπροστά μας σαρκάζει.

Ποῦ εἶναι τὰ παιχνίδια μας ;
Πρὶν μόλις μοῦ χάρισαν ἕνα χάρτινο Καραγκιόζη
κι’ ἔπαιξα μαζί του.
Γιατί ἔτσι ὁ ἄλλος ;
Γιατί ἔτσι ὁ ἄλλος ;
Ποῦ πᾶμε ;

‘Ενα κῶμα χάιδεψε τὸ μυαλό μας.
‘Η ζωὴ, ἡ ζωὴ πλημμύρισε !
‘Ακου τὴ βουή : φωνές, χτύποι, σειρήνες
οἱ ρόδες πού κυλοῦν, τὰ κουδούνια,
ὁ ἀσύρματος, τὰ γραμμόφωνα....
Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἄνθρωποι !

‘Ο δρόμος, πού σημαδεύει τή μοίρα μας
ξεδιπλώνει τὰ βήματά μας.

Τώρα θὰ μποῦμε στὸν κόκκινο κύκλο.
Μόλις τελειώνει ὁ μαύρος κύκλος.
Μιὰ κόκκινη γραμμὴ ἀπὸ αἷμα χαράζει τὰ ὄριά τους.
‘Η κόκκινη αὐτὴ γραμμὴ εἶναι ἡ σκηνή,
πού παίζεται τὸ μεγάλο δράμα.
Εἶναι ἀκόμα νωπὴ. Αὔριο μόλις θὰ διακρίνεται.
Οἱ ρόδες, πού θὰ κυλήσουν, θὰ τὴ φορέσουν κορδέλλα.
Οἱ ρόδες, οἱ ρόδες !

Τὰ τακούνια μας μέιναν βουβά.
Πρὶ νὰ μιλήσουν, μίλησε ἡ ἄσφαλτος
στό μακρὸ, στενό της φέρετρο
μὲ τὴν τραγικὴ ἐπιγραφή.

Ποιὸς νεκρὸς ξάπλωσε σὲ τόσο μακρι μνήμα,
πού ζώνει σὰ φεῖδι τῆ σφαῖρα τῆς γῆς ;...

Ο ΑΔΕΛΦΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Κ' εκείνο τὸ πρωί, ὅπως ὅλα τ' ἄλλα ἀπὸ τότε πὺ μῆκε τὸ καλοκαίρι, ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος καθόταν σιμὰ στὴν πόρτα τῆς κουζίνας πὺ ἔβγαζε στὴ στρουσφιχτὴ σιδερένια σκάλα τοῦ τετραόροφου σπιτιοῦ καὶ καταγινόταν νὰ γυαλίσει ἓνα ἀνθοδοχεῖο. Ἐτριβε μὲ μιὰν ἄσπρη τσόχα πότε γρήγορα καὶ πότε ἀργὰ τὸ ἄσπρο μέταλλο καὶ κοίταζε τὸ πρόσωπό του, πὺ καθρεφτιζόταν μέσα κεῖ τρομαχικὰ παραμορφωμένο. Μὰ ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος οὔτε τρομάζε κ' οὔτε ἀηδίαζε γι' αὐτό. Κοιταζόταν μὲ ἀφέλεια μικροῦ παιδιοῦ καὶ φαινόταν νὰ διασκεδάζει μὲ τοῦτο τὸ ἄστειο. Σὲ λίγο σήκωσε τὰ μάτια του ψηλὰ κ' ἐρεύνησε προσεχτικὰ τὸ στερέωμα, ὕστερα τὶς κορυφὲς τοῦ Ὑμηττοῦ, τὰ νησιά τοῦ Σαρωνικοῦ, πὺ μόλις διαγράφονταν μέσα στὴν πρωϊνὴ καταχνιά κ' ἀκόμη τὸν ἀτέλειωτο κάμπο μὲ τὰ σίτεια καὶ τὶς φάμπρικες. Ἀφουκράστηκε ν' ἀκούσει τὸν ἀγυιπημένο θόρυβο τοῦ ἀεροπλάνου, πὺ τὸν πλημμύριζε μ' ἐλπίδες γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀρραβωνιαστικιάς του καὶ πὺ τὸν ἔκανε νὰ ζεῖ τὶς ὄραιότερες προσδοκίες. Μὰ καὶ τώρα δὲν ἄκουσε ἄλλο ἀπὸ τὴ φωνὴ ἑνὸς γυρολόγου, πὺ τὴν πλαισίωσε τὸ διύχνητο βουητὸ τῆς πολιτείας. Ἐνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ γαλανὰ μάτια του, ἓνας βαθὺς στεναγμὸς ἔξφυγε ἀπὸ τὸ φαρδὴ στήθος του καὶ τὸ κεφάλι του ἔγυρε βαρὴ κ' ἀπελπισμένο.

— Οὔτε σήμερα, σιγῶπε μὲ τὴν τσεβδὴ γυναικεία φωνή του καὶ βάλθηκε νὰ κοιτάζεται πάλι μέσα στὸ γυαλιστερὸ ἀνθοδοχεῖο.

Τέτοια πρωϊνὰ πέρασε πολλὰ ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος περιμένοντας καὶ πλάθοντας ὄνειρα, πὺ μονάχα ἡ δική του ἄρρωστη φαντασία θὰ μπορούσε νὰ συλλάβει καὶ πὺ μονάχα αὐτὸς μὲ τὸ βλαμμένο μυαλὸ θὰ μπορούσε νὰ πιστεύει στὴν πραγματώσή τους.

Ἐνα παλάτι μέσα σ' ἓνα ἀπέραντο ροδῶνα, πὺ οἱ ροδαριεὲς θὰ φτάνανε ψηλὰ, νὰ ὡς ἐκεῖ πὺ φτάνουν τὰ κυπαρίσσια κ' ὄλο ἄσπρα ἐκατόφυλλα τριαντάφυλλα πὺ θὰ σκορποῦσαν, ὅμως, τὴ μυρωδιὰ τοῦ γιασεμοῦ. Ἡ γῆς τοῦ κήπου θάταν στρωμένη μὲ χρυσόσκονη καὶ μέσα στὸ παλάτι θὰ ζοῦσε αὐτὸς κ' ἡ ἀρραβωνιαστικιά του. Δὲ θὰ εἶχανε σχέση μὲ κανένα, οὔτε καν μὲ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς καὶ δὲ θὰ βγαίνανε ἀπὸ κεῖ παρὰ μονάχα γιὰ νὰ πετάξουν ψηλὰ μὲ τὸ μικρὸ ἀεροπλάνο τους... τὸ ἴδιο ἀεροπλάνο πὺ θὰ φέρει τὴν ξανθοῦλα ἀρραβωνιαστικιά ἀπὸ πολὺ μακρὰ... ἀπὸ τὸ Μπόστον τῆς Ἀμερικής.

Βαθύπλουτος τότε ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος θὰ χάριζε στὸν ἀδελφὸ του Χρῆστο ἓνα τεράστιο σιδηρόδρομο, στὴ νύφη του ἓνα γιότ, πὺ θὰ ταξίδευε μὲ ἀτμὸ καὶ μὲ πανιά, στὴ γνωστή του κυρία τοῦ πάνω πατώματος ἓνα ἀλεξιπτώτο γιὰ νὰ κατεβαίνει σ' ὁ δρόμο ἀκούραστα καὶ στὸν μάρμαπα Πρόκο, τὸ γέρο θυρωρὸ τοῦ σπιτιοῦ χρήματα πολλὰ, ἀπὸ κείνα πὺ θὰ τοῦ δώσει γιὰ προῖκα ἡ Ἀμερικάνα ἀρ-

ραβωνιαστικιά του.

Ἐτσι τοὺς τάζει ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος καὶ κανένας δὲν τολμᾷ ν' ἀρνηθεῖ τὰ πλούσια δῶρα του γιὰ νὰ μὴ τὸν λυπήσει. Τὸν εὐχαριστοῦν κ' ἄλλοτε γυρίζουν τὴν κουβένια ἄλλοῦ, ἄλλοτε πάλι—σὰν τὸ καλεῖ τὸ κέφι τους—μακραίνουν τὴ συζήτηση, κάνουν κ' αὐτοὶ σχέδια μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ Νικόλαο, ἔτσι πὺ ἓνας ξένος δὲ θὰ μπορούσε νὰ μαντέψει ποιοὺς ἀπ' ὄλους παραλογίζεται. Μὰ ὁ γέρο Πρόκος πάντα πιστεύει στὰ ταξίματα τοῦ ἀδελφοῦ Νικόλαου καὶ περιμένει κ' αὐτὸς τὴν εὐλογημένη μέρα πὺ θὰ γεμίσουν οἱ τσέπες του χαρτονομίσματα. Τὸν εὐχαριστεῖ μὲ πεποίθηση καὶ τὸν εὐγνωμονεῖ σὰν καλὸ θεὸ του, πὺ θὰ τὸν λυτρώσει μιὰ γιὰ πάντα ἀπὸ τὴ βαρῆ δουλειὰ νὰ σαρώνει κάθε πρωὶ τὰ ὀγδόντα σκαλοπάτια τοῦ τετραόροφου σπιτιοῦ.

— Μὴ δίνεις πίστη στὰ λόγια του... εἶναι τρελλός, τοῦ λένε οἱ ὑπηρέτριες.

— Τρελλὸς εἶστε σεις... Ἐνας τρελλὸς χτυπιέται, βγάζει καμιά φορὰ ἀφροὺς ἀπὸ τὸ στόμα, σκίζει τὰ ρούχα του... Αὐτὸς εἶναι κύριος σωστὸς κ' ἀνοιχτοχέρης, ὅπως πρέπει νὰ ἴναι κάθε ἀφεντικό, λέει ὁ γέρο θυρωρός.

Καὶ φεύγει σὰ νὰ φοβᾶται μὴ τὸν κλονίσουν. Ἄλι του ἂν εἶναι γραμμένο νὰ πεθάνει ἓνα πρωὶ στὸ κεφαλόσκαλο μὲ τὴ σκούπα στὸ χέρι!

Κατὰ τὸ μεσημέρι ἀκούστηκε ὁ θόρυβος ἑνὸς ἀεροπλάνου. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος ἔβαλε κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη του τὸ ἀνθοδοχεῖο κ' ἔτρεξε ν' ἀνεβεῖ στὴν ταράτσα διασκελίζοντας δυὸ, δυὸ τὰ σκαλιά. Ἡ νύφη του τὸν πῆρε ξωπίσω καὶ μαζί της ἡ κυρία τοῦ πάνω πατώματος, ἐνῶ ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ φωταγωγοῦ προβάλαν γυναικεία πρόσωπα, πὺ ἄλλα χαμογελοῦσαν κ' ἄλλα ξεκαρδιζόνταν νὰ γελοῦν βλέποντας ψηλὰ.

— Νὰ την... αὐτὴ ἴναι... ἡ Ἐλεν! φώναζε ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος, γνέφοντας στὸ ἀεροπλάνο μὲ τὸ ἐλεύθερο χέρι του.

Κι ὅταν εἶδε τὴ γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ τὴν ἄλλη κυρία νὰ στέκουν στὸ πλάι του τὶς παρακάλεσε νὰ παραμερίσουν μὴ τοὺς γίνει κακὸ γιὰ τὸ ἀεροπλάνο θὰ προσγειωνόταν στὴν ταράτσα. Ἐπειτα πῆρε τὸ ἀνθοδοχεῖο μὲ τὰ δυὸ του χέρια κ' ἔκανε μιὰ δοκιμὴ πὺς θὰ τὸ πρόσφερε στὴν ξανθοῦλα τὴν Ἐλεν. Μὰ ὅσπου νὰ τελειώσει, τὸ ἀεροπλάνο εἶχε κιόλας, ἀπομακρυνθεῖ κ' ὁ θόρυβός του ἔσβυσε ὀλοτέλα. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος κοίταξε τότε περιλυπὸς τὸν ἄδειο καὶ βουβὸ οὐρανὸ κ' ὕστερα ὀργισμένος βάλθηκε νὰ βρίζει τὴ νύφη του καὶ τὴν ἄλλη κυρία. Αὐτὲς ἦταν ἡ ἀφορμὴ πὺ ἡ Ἐλεν δὲν κατέβηκε... αὐτὲς τὶς δυὸ φοβήθηκε καὶ τραβήξε πάλι μακρὰ....

Ἡ γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του προσπάθησε νὰ τὸν ἡσυχάσει:

— Δὲν ἦταν τὸ ἀεροπλάνο τῆς ἀρραβωνιαστικιάς σου, ἀδελφὲ Νικόλαε...

— Θάταν στρατιωτικὸ, πρόσσεσε δειλὰ ἡ ἄλλη κυρία.

— Μὰ πότε θὰ ρθεῖ; πότε; ρώτησε τώρα μὲ ὕφος ἀνθρώπου

λογικοῦ.

— Λίγη ὑπομονή, ἀπάντησε ἡ κυρία τοῦ πάνω πατώματος.

— Κάποια μέρα θὰ ρθει, εἶπε ἡ νύφη του. Καὶ παίρνοντάς τον ἀπὸ τὴ μέση κατέβηκαν τὴ σιδερένια σκάλα.

Πέρασε τὸ καλοκαίρι, περνοῦσε τὸ φθινόπωρο κ' ἔμπαινε ὁ χειμῶνας. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος δὲν καθόταν πιά σιμὰ στὴν πόρτα τῆς κουζίνας, μὰ πίσω ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ χώλλ, ποῦ βλεπε στὸ φωταγωγό. Μὲ τὰ μάτια καρφωμένα ὄρες ὀλόκληρες στὸ μικρὸ κομματί τοῦ συννεφιασμένου οὐρανοῦ, πὺν φαινόταν ψηλά ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τοῦ φωταγωγοῦ καὶ μὲ τὸ ἀνθοδοχεῖο στὰ γόνατά του περίμενε τὴ μικρούλα Ἐλεν νὰ κατεβεῖ καὶ νὰ σταθεῖ ὄξω ἀπὸ τὸ παραθύρι. Θάταν κουρασμένη ἀπὸ τὸ μακρινὸ καὶ κουραστικὸ ταξίδι, θὰ κρῶνε πολὺ καὶ θὰ νύσταζε σὰ μικρὸ παιδί τὰ βράδια τοῦ χειμῶνα.

— Ἐλα νὰ ξεκουραστεῖς στὴν ἀγκαλιά μου ὥσπου νὰ φέρουν τσάι καὶ κονιάκ κι αὔριο πρωῖ, πρωῖ θὰ φύγουμε στὸ πάλᾶτι μας.... Πῶς τρέμεις καλὴ μου Ἐλεν, μονολογοῦσε ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος σφίγγοντας στὸ στήθος του τὸ ἀνθοδοχεῖο.

Ἡ γυναίκα τοῦ ἀδελφοῦ του μπαίνει στὸ χώλλ ἀκροπατώντας, σὰ γιὰ νὰ μὴ τὸν βγάλει ἀπὸ τὸ γλυκὸ του ὄνειρο.

— Ἐτοίμασε τσάι καὶ κονιάκ, τῆς εἶπε ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος.

— Σὲ λίγο πὺν θὰ ρθει ὁ Χρήστος θὰ τὸ πάρουμε κ' οἱ τρεῖς μαζί, ἀπάντησε ἡ νύφη του.

— Τὸ θέλω γιὰ τὴν Ἐλεν... Ἀπόψε θὰ ρθει...

— Καλά, εἶπε ξερὰ ἡ γυναίκα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἄνοιξε μιὰ ἐφημερίδα, φόρεσε τὰ γιालιά της καὶ βάλθηκε νὰ διαβάζει.

— Θὰ ρθει... θὰ ρθει... θὰ ρθει... ξακολουθοῦσε νὰ λέει ὁ Νικόλαος τραγουδιστὰ καὶ χορευόντας τὸ ἀνθοδοχεῖο.

Μιὰ ψιλὴ βροχούλα ἄρχισε νὰ κεντᾶ τὰ τζάμα τοῦ παραθύρου. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος σταμάτησε ἀπότομα τὸ μονότονο τραγούδι του κι ἀφουκράζόταν. Ἀπὸ μακρυνὰ ἔφτανε τὸ μπουμπουνητὸ τῆς θύελλας πὺν ἐρχόταν. Στὸ πρόσωπό του ζωγραφίστηκε τὸ αἶσθημα τῆς ταραχῆς καὶ τοῦ τρόμου. Τὰ μάτια του μιὰ μικραίνουν, μιὰ μεγάλωναν. Κι ἄρχισε νὰ πηγαινόρκεται ἀμίλητος γύρω στὸ τραπέζι τοῦ χώλλ.

— Κάθισε... θὰ ζαλιστεῖς ἀδελφὲ Νικόλαε, τοῦ εἶπε ἡ νύφη του καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸ χώλλ, ἀφίνοντας ἀπλωμένη στὸ τραπέζι τὴν ἐφημερίδα.

Τὸ βλέμμα του ἔπεσε στὴν εἰκόνα ἑνὸς ἀεροπλάνου. Ἐδιάβασε συλλαβιστὰ τὴ λέξάντα. Ἦταν τὸ ἀεροπλάνο τῆς ἀμερικανίδας μὲς Μπάουμαν, πὺν θὰ προσγειονόταν ἐκεῖνο τὸ ἀπόγευμα στὸ Τατόι.

— Αὐτή!... Εἶναι αὐτή!... Ἡ Ἐλεν, φώναξε ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος καὶ παίρνοντας τὴν ἐφημερίδα ἔκανε νὰ τρέξει στὴν ταράτσα.

Τὴν ἴδια στιγμή μιὰ ἀστραπὴ τοῦ θάμπωσε τὸ φῶς κ' ἕνας κεραννὸς τὸν κάρφωσε στὴ θέση του.

— Εἶναι τὸ ἀεροπλάνο τῆς Ἐλεν πὺν γκρεμίζεται... Δὲν ἔχεις πιά

ἀρραβωνιαστικιά, ἄκουσε μιὰ φωνὴ νὰ τοῦ λέει σφουριχτὰ στ' αὐτί.

Ἐνας δυνατὸς θόρυβος ἀπὸ σπάσιμο τζαμιῶν ἔκανε τὴ νύφη του καὶ τὶς δυὸ ὑπηρέτριες νὰ τρέξουν στὸ χώλλ. Κ' εἶδαν τὸ πάτωμα βαμμένο μὲ αἷμα καὶ τὸν ἀδελφὸ Νικόλαο ἀκκουμπισμένο στὸ κλειστὸ παράθυρο μὲ τὸ κεφάλι κρεμασμένο ὄξω ἀπὸ τὰ τζάμα.

ΒΕΑ. ΦΡΕΡΗΣ

ΑΜΑΡΑΝΤΟ

*Ἐέρω τραγούδια χαρωπὰ
σὰν τὸ χαμόγελο παιδιοῦ,
κι' ἄλλα, καρδιάς πονετικῆς
στροφές, σὰ λάλημα ἀηδονιοῦ.
Ἐέρω βουβὰ κι' ἀμίλητα
πὺν κλείνουν μέσα τους καῦμοὺς
καὶ θύμησες νοσταλγικῆς,
κι' ἄλλα γεμᾶτα στεναγμοῦς
γιὰ τὶς θλιμμένες τὶς καρδιές.*

*Ἐέρω τραγούδια ἕνα σωρὸ
πὺν θὰ σβυστοῦν μὲ τὸν καιρὸ
καὶ θὰ γενοῦνε σκόνη,
μὰ κείνο πὺν σὰ φοίνικας
αὐτογεννιέται, ἀθάνατο
θὰ ζεῖ, γεμᾶτο αἰσθημάτων,
πολύξερο κι' ἀγρόματο,
στῶν ταπεινῶν τὰ στόματα
σὰν ἡ καρδιὰ φουσκώνει...*

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΛΚΕΑΣ

ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑ

Τὸ πρῶτο θεατρικὸ κομμάτι πὸν ἀνεβάστηκε στὴν τουρκικὴ σκηνή, ἦταν μετάφραση. Κι' ὅταν ἀκόμα ἰδρῦθηκε τὸ περίφημο θέατρο τοῦ «Γεδίκπασα» ξεκολούθησε τὸ ἴδιο πράγμα κι' ἐκεῖ, ἀνεβάζονταν ἔργα ξένα, μεταφρασμένα ἢ παραφρασμένα στὰ τουρκικά. Ὅμως, τὸ ἴδιο πάλε θέατρο, εἶχε μαζεμένους γύρω του ὄλους καὶ τοὺς πιὸ φημισμένους τούρκους συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἔτσι πὸν σὲ λίγο μέσα διάστημα μλόρησε νὰ παρουσιάσει ἔργα καθαντὸ τουρκικὰ ντόπια καὶ τούρκων, τὸ σπουδαιότερο, συγγραφέων. Ὅσο κι' ἂν πρῶτο τουρκικὸθε ατρικὸ κομμάτι εἶναι τὸ «Οἱ ποιητικοὶ γάμοι» τοῦ Σινασῆ, ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν ἀνεβάστηκε ποτέ, τὴν τιμὴ νὰ δώσει στὴν τουρκικὴ σκηνὴ τὸ πρῶτο πρωτότυπο ἔργο, τὴν συμμερίζεται ὀλάξερον ὁ Recaî Zade Mahmut Ekrem.

Τὸ ἔργο του πὸν ἀνεβάστηκε στὸ θέατρο τοῦ «Γεδίκπασα» καὶ πὸν πρωτοβγήκε σὲ βιβλίο στὰ 1870, ἦταν τὸ δράμα «Ἀφιγέ—Ἀνζελίξ». Ὁ Recaî Zade Ekrem σ' αὐτὸ, ζωντάνεψε μὲ μεγάλη μαεστρία τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἐπιθυμίες μιᾶς νέας κόρης, τὸν παρθενικό, ἅγιο καὶ τίμιο ἔρωτά της. Ὁ συγγραφέας πὸν ἀργότερα ἔδωσε κι' ἄλλα ἔργα στὴν τουρκικὴ σκηνή, δίκαια ἐνοιωσε τὴ χαρὰ καὶ τὴν περηφάνεια νὰ χαρίσει τὸ «πρῶτο» ἔργο στὸ θέατρο τοῦ τόπου του. Στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του «Ἀταλά» πὸν παίχθηκε στὸ ἴδιο θέατρο καὶ δημοσιεύτηκε στὰ 1874, γράφει: «Τὸ δράμα, ὡς πρὶν τέσσαρα χρόνια, ἦταν ὀλότελα ἄγνωστο στὴν Τουρκία. Τότε ἐγώ, πρώτη φορά, δημοσίεψα τὸ «Ἀφιγέ—Ἀνζελίξ» μου κι' ἀπόκτησα τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ κοινοῦ. Σήμερα ἐλπίζω καὶ τὸ ἔργο μου αὐτὸ, νᾶχει τὴν ἴδια μὲ τὸ προηγούμενον τύχη. Στὸ «Ἀταλά» θὰ συναντηθεῖ μὲ καινούργια ὀλότελα τεχντροπία, παρμένη ἀπὸ τὰ πιὸ πετυχημένα καὶ φημισμένα ξένα ἔργα τοῦ καιροῦ μας».

Τὸ «Ἀταλά»—ἢ «οἱ ἄγριοι τῆς Ἀμερικῆς»—εἶναι ἔργο παρμένο ἀπὸ κάποιον διήγημα τοῦ γάλλου Σατωβριάν, κι' ἔχει θέμα τὶς ἐρωτικὰς περιπέτειες ἀνάμεσα στοὺς ἰθαγενεῖς τῶν ἀμερικανικῶν δασῶν. Ὁ Ekrem πρὶν γυρίσει σὲ δράμα τὸ κομμάτι αὐτὸ τῶξε μεταφράσει καὶ δημοσίεψι σὰν διήγημα. Ὁ συγγραφέας μας δὲν εἶναι ὁ πρῶτος πὸν ἐφάρμοσε τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς παραφραστικῆς ἐργασίας στὴν Τουρκία. Ὁ διευθυντὴς τότε τοῦ Δημοσίου χρέους καὶ διοικητὴς Τραπεζούντας Ali Bey κι' ὁ μέγας Ahmet Vefik πασᾶς, εἶναι δυὸ συγγραφεῖς πὸν ἰδιαίτερα διάπρεψαν στὸ δρόμο αὐτό. Οἱ ἀριστοτεχνικὲς παραφράσεις τῶν ἔργων τοῦ Μολιέρου ἀπὸ τοὺς μαῖτρο αὐτοὺς τοῦ τουρκικοῦ θεάτρου, καὶ σήμερα ἀκόμα στέκονται στὴ σκηνή. Εἶναι τὰ μόνα ἔργα ἀπὸ τὸ δραματολόγιο τῶν χρόνων ἐκείνων, πὸν ἔζησαν ὡς σήμερα καὶ θὰ ζήσουν κι' ἄλλο.

Ἀκόμα, πρέπει νὰ σημειώσουμε ἀνάμεσα στοὺς συγγραφεῖς πού-

δωσαν τὰ πρῶτα τουρκικὰ θεατρικὰ ἔργα, καὶ τὸν Ναμὶκ Κεμάλ. Ὁ Ναμὶκ Κεμάλ, πὸν στὴν παράστασιν τῶν ἔργων του στὸ θέατρο τοῦ «Γεδίκπασα» ὁ κόσμος ξεχείλιζε ἀπὸ ἐνθουσιασμό, εἶναι ὁ πρῶτος μέγας τούρκος συγγραφέας πῶνοιωσε τὴν ἀξία καὶ τὸν προσορισμὸ τῆς τέχνης, πὸν ἀντελήφθηκε τὴν κοινωνικὴν ἀξία καὶ τὸ κοινωνικὸν καθήκον της. Γι' αὐτὸ καὶ στὰ θεατρικὰ του ἄρθρα σημειώνει τὸ μέγαλο καθήκον τοῦ θεάτρου, τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ὄχι μονάχα στὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξιν ἐνὸς ἔθνους μὰ καὶ σ' αὐτὸ ἀκόμα τὸ πεπρωμένο του. Γιὰ τὸν Ναμὶκ Κεμάλ, ἡ τέχνη καὶ στὴν περίπτωσίν μας τὸ θέατρο, ἦταν ἕνα μέσο νὰ σκορπίσει τὶς ἀρχές του αὐτὲς στὸν κόσμον. Κι' ἔγραψε γι' αὐτὸ τὰ κομμάτια τοῦ «Vatan»—«Πατρίδα», «Zavallı Çocuk. Τὸ καῦμένο τὸ παιδί», «Akif Bey» κ. ἄ.

Τὸ δράμα τοῦ «Βατάν» ἀντικρίζει τὸν ἔρωτα τῆς γυναίκας καὶ τῆς πατρίδας, ἀποδείχνει πὸς κι' ἡ γυναίκα ὀλόδια ὄπως κι' ὁ ἄντρας ὅταν ἢ πατρίδα της κινδυνεύει δέχεται νὰ ὑποστῆ καθε μάρτύριο καὶ κάθε τυραννία. Ἡ παράστασιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ στὸ θέατρο «Γεδίκπασα» στάθηκε ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλεῖτερα γεγονότα τῆς ἐποχῆς. Ὀλάξερον τὸ θέατρο δονιζόταν ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα καὶ τὶς φωνὰς τοῦ ἐνθουσιασμένου κόσμου. Τρόμαξε ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις αὐτὲς ἢ ἀπολυταρχικὴ κυβέρνησιν κι' ὕστερα ἀπὸ τρεῖς παραστάσεις ἀπαγόρευσε τὸ ἔργο. Μετὰ λίγο δὲ διάστημα κι' ὁ Ναμὶκ Κεμάλ ἐξορίστηκε ἀπὸ τὸν σουλτάνο Ἀπουλαζί, στὴ Ρόδο.

Παράλληλα μὲ τὴν συγγραφὴ θεατρικῶν κομματιῶν, ὁ Ναμὶκ Κεμάλ, δημοσίεψε κι' ἄφθονα ἄρθρα γιὰ τὸ δρόμο πὸν πρέπει ν' ἀκολουθήσει τὸ τουρκικὸ θέατρο, γιὰ τὰ σημεῖα πὸν πρέπει νὰ προσεχτοῦν στὸ ἐθνικὸ θέατρο τοῦ τόπου, γιὰ τὶς ὑποχρεώσεις ἐνὸς θεατρικοῦ συγγραφέα μὲρὸς στὸ κοινόν. Ἀκόμα εἶναι ἀξία προσοχῆς καὶ τὰ ἄρθρα του γιὰ τὴ γλώσσα τῶν θεατρικῶν κομματιῶν. Τὰ περισσότερα ἔργα, πρὶν ἀπ' αὐτόν, ἦταν παραφράσεις ξένων. Ὁ Ναμὶκ Κεμάλ, κύρηξε ἐπικίνδυνον τὸ δρόμον αὐτὸν κι' ὄχι μόνον δὲν ἀκολούθησε τὸ δρόμον αὐτὸ μὰ τὸν πολέμησε κιόλας ἄγρια. Φώναξε καὶ κύρηξε ὅσο μπορούσε πὸς γιὰ νὰ πλουτιστεῖ τὸ ἐθνικὸν δραματολόγιο τῆς Τουρκίας, χρειάζονται ἔργα πρωτότυπα, καθαντὸ τουρκικά.

Μετὰ τὸν Ναμὶκ Κεμάλ, κι' ὁ Ἀχμέτ Μιτὰτ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐργατικούς, γόνιμους καὶ παραγωγικούς συγγραφεῖς τοῦ κλάδου αὐτοῦ. Κι' αὐτὸς ἦταν ἐχθρὸς τῆς ξενικῆς μίμησιν καὶ τὸ πρῶτον τοῦ ἔργου «Eyvah!»—«Ἀλλοίμονο!», στὰ 1871, ἦταν παρμένο ὀλότελα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας. Ὁ Ἀχμέτ Μιτὰτ πὸν μὲ τὸ κομμάτι του αὐτό, χτυποῦσε ἕνα σωρὸν παληὰς προλήψεις καὶ δοξασίεις, κέρδιζε τὸ μῖσος ἕνα σωρὸν συντηρητικῶν κι' ἀμόρφωτων ἀνθρώπων. Χτυπήθηκε καὶ κολεμήθηκε πολὺ. Νομίσθηκε ἔτσι πὸς ὁ νεαρὸς συγγραφέας τρομαγμένος ἀπὸ τὶς ἐφόδους αὐτὰς, θ' ἀναγκαζόταν νὰ σωπάσει, ἂν ὄχι ν' ἀλλάξει γνώμη. Κι' ὅμως, ἐνάντια σ' ὄλες αὐτὰς τὶς ἐλπίδες πάλε ὁ Ἀχμέτ Μιτὰτ ἔγραψε τὸ κομμάτι τοῦ «Acik Bas»—«Ξεσοκούρωτο κεφάλι» κι' ἀπάντησε σφοδρὰ στοὺς κριτικούς του. Ἡ παράστασιν τοῦ κομματιοῦ αὐτοῦ στὸ θέατρο τοῦ «Γεδίκπασα» σημειώσε μεγάλη ἐπιτυχία, ἐπαναλήφθηκε πᾶνω ἀπὸ ἑκατὸ φορές

και υπήρξε, σὰ νὰ λέμε, ἕνας θρίαμβος τοῦ καινούργιου στοῦ παλιό.

Ἀπὸ τὸ 1871 ὡς τὸ 1873 τὸ παραπάνω θέατρο, στάθηκε σκηνὴ σὲ μιὰ πολὺ ζωνρὴ φιλολογικὴ ἐκδήλωση. Χώρια ἀπὸ τοὺς Ναμὶκ Κεμάλ καὶ Ἀχμέτ Μιτάτ, πλούτισαν τὸ δραματολόγιό του καὶ συγγραφεὶς σὰν τοὺς Elüssiya Tenvfik, Hoca Hakki, Cemsettin Sami. Ὁ πρῶτος ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σοφοὺς καὶ μελετηροὺς θεατρικοὺς κριτικοὺς τῆς Τουρκίας. Ἐξω ἀπὸ τὰ διάφορα ἄρθρα του σὲ περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδες, ἔδωσε καὶ τὸ κομμάτι «Ecelinaga» ποὺ σημείωσε μοναδικὴ ἐπιτυχία. Ὁ Hoca Hakki, ἄνθρωπος μὲ ἀρχεὺς σοσιαλιστικὲς ἔγραψε τὸ δράμα «Hak—Δίκαιοι» κυρηττοντας τὴν ἰσότητα καὶ τὴν ἐλευθερία. Ὁ τελευταῖος πάλι, Cemsettin Sami, γνώρισε τὴν ἐπιτυχία μὲ τὸ ἔργο του «Besa» ὅπου ζωντανεύονται πολὺ χαρακτηριστικὰ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἀλβανῶν.

Ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ προθυμία πῶδειξε ὁ κόσμος γιὰ τὰ καινούργια αὐτὰ ἔργα καὶ τις ἰδέες ποὺ κύρητταν, τρώμαξαν τις ἀπολυταρχικὲς ἀρχὲς καὶ γινήκαν αἷτια νὰ ξορισθοῦν ἄνθρωποι σὰν τοὺς Ναμὶκ Κεμάλ, Ἀχμέτ Μιτάτ καὶ Elüssiya Tenvfik στὴ Ρόδο. Αὐτὸ ἦταν μιὰ γερὴ γροθιά στὴ φιλολογικὴ καὶ τὴ θεατρικὴ ζωὴ τῆς χώρας. Ἡ καινούργια γενιὰ εἶχε σωπάσει, τὸ τουρκικὸ θέατρο γιὰ χρόνια στερεώθηκε πρωτότυπα ἔργα καὶ ἡ νεογέννητη θεατρικὴ λογοτεχνία, πνίγηκε ἀπὸ τις κούφιες ἰδέες τοῦ Ἀπουλάζιζ καὶ τῶν τριγυρινῶν του. Ἀνεβάζονταν πιά ἔργα τῆς οὐκίας, δίχως ἀξία. Σπάνια φαίνονταν ἔργα τοῦ Μολιέρου καὶ τοῦ Σαίξπηρ ποὺ πάντα τραβοῦσαν τὴν προσοχὴ τοῦ κοινοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀπουλάζιζ, στὰ 1876, ὁ καινούργιος σουλτάνος Μουράτ Ε΄ ἄφησε λεύθερους τοὺς ξόριστους τῆς Ρόδου καὶ ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μῆνες, ὁ νεοστεμμένος Ἀπουλαχμίτ, τοὺς πήρε στ' ἀνάχτορα. Ἦθελε νὰ φαίνεται ἐλευθερόφρονος καὶ νὰ γελᾷ τὸν κόσμο. Κύρια ὁμως αἷτια ποὺ ἔδειχνε ἐκτίμηση στοὺς συγγραφεὶς ποὺ κύρητταν τὴ λευθερία, ἦταν γιὰ τὸν φόβόταν. Ἔτσι τοὺς ἔκλεισε σ' ἕνα εἶδος ξεχωριστῆς, ἰδιωτικῆς σὰν νὰ λέμε φυλακῆς, χώρισε γι' αὐτοὺς διαμερίσματα στ' ἀνάχτορα καὶ τοὺς εἶχε πάντα ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψή του.

Μὲ τὸν γυρισμὸ τῶν ἐξοριστῶν στὴν Πόλη, ἡ θεατρικὴ ζωὴ τῆς Τουρκίας πήρε καινούργια πνοή. Ὁ Ἀχμέτ Μιτάτ, τὸ διάστημα πῶμενε στὴ Ρόδο, ἔγραψε ἕνα τετράπραχτο δράμα μὲ τίτλο «Intikam—Ἐκδίκηση» ὅπου παρουσίαζε τὰ δικαιώματα ζωῆς καὶ αὐτῶν ποὺ οἱ ἄρχοντες ἀποκαλοῦσαν «λαό», τ' ὅτι καὶ αὐτοὶ μποροῦσαν νὰ σκέφτονται καὶ νὰ αἰσθάνονται ὅπως οἱ ἴδιοι, ἔβαζε ἀντίκρου στὴν τάξη τῶν «εὐγενῶν» καὶ μιὰ ἄλλη τέτοια, τοῦ πλήθους. Ὁ Ἀχμέτ Μιτάτ ὁ ἴδιος ἦταν γόνος μιᾶς μεγάλης ἀριστοκρατικῆς οἰκογένειας καὶ τ' ὅτι ὑποστήριξε μὲ τὸ δράμα του «Intikam» τὸ λαό, ἔδωσε ἐντύπωση στοῦ κοινὸ καὶ καταχειροκροτήθηκε.

Ὁ συγγραφέας μας παράλληλα μ' ἄλλα ἔργα του, ἔγραψε καὶ διάφορα λαογραφικὰ κομμάτια, ζωγραφίζοντας τις συνήθειες τῶν διάφορων σπαρμένων σ' ὅλη τὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία τούρκων. Κομμάτια μὲ πρωταγωνιστὲς ἀλβανούς, λαζούς, κούρδους... Ἀκόμα

ὁ Ἀχμέτ Μιτάτ, ἔγραψε καὶ ὀπερέτες, κάμνοντας ὁ ἴδιος τὴ μουσικὴ τους «παροτιούρα».

Μετὰ τὴν ἀνοδό του στοῦ θρόνου καὶ τὴν ἐπιστροφὴ στὴν Πόλη, τῶν ἐξοριστῶν συγγραφέων, ὁ Ἀπουλ Χαμίτ, φαίνεται νὰ μετένοιωσε καὶ φυλάκησε πάλι τὸν Ναμὶκ Κεμάλ, κατόπι τὸν ξανάστειλε στὴ Ρόδο καὶ πιὸ ὕστερα βγάζοντάς τον ἀπὸ τὴ φυλακὴ τὸν διώρησε μουτσαράφιη τοῦ νησιοῦ γιὰ νὰ τὸν κρατᾷ ἔτσι μακριὰ ἀπὸ τὴν Πόλη. Σὲ λίγο ἔτσι μέσα καιρό, ὅλοι οἱ κύρηκες τῶν καινούργιων ἰδεῶν, βρίσκονταν ριχμένοι στὴ φυλακὴ, ἀδύναμοι νὰ σκορπίσουν τὰ κρηγμὰτά τους στοῦ πλήθος.

Στις δύο τοῦ Δεκέμβρη 1882, ὁ Ναμὶκ Κεμάλ, μόλις σαρανταοκτὼ χρονῶ, ἔκλεισε γιὰ πάντα τὰ μάτια του, στοῦ μυροβόλο νησι τῆς Χίου. Τὴν ἴδια χρονιά καὶ τὸ θέατρο τοῦ «Γεδίπασα» σταματοῦσε τὴ λειτουργία του. Καὶ ἡ θεατρικὴ παραγωγὴ τῆς Τουρκίας μὲ τὸ θάνατο καὶ τὸ σταμάτημα αὐτό, ἔμεινε ἄγονη, χωρὶς καινούργια ἔργα, ὡς τὰ χρόνια τοῦ συντάγματος. Δὲν μποροῦμε βέβαια στοῦ διάστημα αὐτὸ ν' ἀγνοήσουμε τὰ θεατρικὰ ἔργα τοῦ μεγάλου Artullahak Hamit, ὁμως αὐτὰ γράφτηκαν πότερο γιὰ νὰ διαβάζονται παρὰ γιὰ ν' ἀνεβάζονται στὴ σκηνή. Καὶ γι' αὐτὸ δὲ θᾶπρεπε νὰ τὰ λογαριάζουμε. Θᾶταν καλλίτερα ἐκεῖνα νὰ τὰ κοιτάζαμε σὰν ἄλλο λογοτεχνικὸ εἶδος.

ΑΒΡ. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

BLAISE CENDRARS

FAR-WEST

(Ακολουθούμε τη στίξη και την τυπογραφική διευθέτηση του πρωτότυπου. Αφίνουμε τις αγγλικές λέξεις όπως είναι βαλμένες στο Γαλλικό κείμενο.

I

CUCUMINGO

Ἡ ἀσιέντια τοῦ Σάν Βερναρδίνου
Εἶναι χτισμένη στο κέντρο μιᾶς πράσινης κοιλάδας ποτισμένης ἀπό ἕνα
πλῆθος μικρῶν ρυακίων πού κατεβαίνουν ἀπό τὰ γύρω βουνά
Οἱ στέγες εἶναι ἀπό κεραμίδια κόκκινα κάτω ἀπό τίς σκιές τῶν δαφνῶν
καί τῶν συκομουριῶν.

**

Τὰ ρυάκια εἶναι γιομάτα ἀπό πεστρόφια.
Ἀναρίθμητα κοπάδια βόσκουν ἐλεύθερα στίς παχειές πεδιάδες
Οἱ δέντροφυτεῖες ξεχειλίζουν ἀπό φρούτα ἀχλάδια μήλα σταφύλια ἀνανά-
δες σῦκα πορτοκάλια.
Καί στοὺς λαχανόκηπους
Τὰ λαχανικά τοῦ παλιοῦ κόσμου μεγαλώνουν δίπλα στὰ λαχανικά τῶν τρο-
πικῶν χωρῶν.

**

Ἦπάργει ἄφθονο κυνήγι στο Καντόνι.
Τὸ ὄρνιθι τῆς Καλλιφορνίας
Τὸ κουνέλι μὲ τὴ βαμβακοσουρά cottontrail
Ὁ λαγὸς μὲ τὰ μακρὰ αὐτιά jackass
Τὸ ὄρνιθι τὸ τρυγόνι ἢ πέρδικα
Ἡ ἀγριόπαπια καὶ ἡ ἀγριόχηννα
Ἡ ἀντίλοπη
Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς συναντᾷ κανεῖς καὶ ἀγριόγατους καὶ κροταλιές
rattlesnake
Ὅμως σήμερα δὲν ὑπάρχουν πιὰ ποῦμα.

II

Λ Ο Ρ Υ Φ Α

Τίς γιορτές
Ὅταν οἱ Ἴνδοι καὶ οἱ βακέρος μεθοῦν μὲ οὔισκι καὶ μὲ πουλζι
Ἡ Δορνφά χορεύει
Στοὺς ἤχους τῆς μεξικανικῆς κιθάρας
Χαμπανέρας, τόσο συναρπαστικὴ
Ποῦ ἔρχονται ἀπὸ πολλὲς λεῦγες μακρὰ νὰ τὴν θαυμάσουν.

**

Καμμιά γυναῖκα δὲν ξέρει σάν κι' αὐτὴ
Νὰ δένει τὸ μεταξωτὸ μαντύλι
Καὶ νὰ στολίζει τὰ ξανθὰ τῆς τὰ μαλλιά
Μὲ μιὰ κορδέλλα
Μ' ἕνα χτένι
Μ' ἕνα λουλούδι

III

Τ Ο Κ Ο Τ Σ Υ Φ Ι

Ἡ ζέστη εἶναι ἀνυπόφορη

Μπαλκόνι σκιασμένο ἀπὸ γιασεμί τῆς Βιργινίας καὶ ἀπὸ ἀγιόκλημα τῶν
ἀγρῶν

Στὴ σιωπὴ τῆ μεγάλης τῆς κοιμισμένης ἐξοχῆς
Ξεχωρίζει κανεῖς
Τὸ γκλοῦ γκλοῦ τῶν μικρῶν χεῖμαρρων
Τὸ μακρινὸ μούγγρισμα τῶν μεγάλων βοδοκοπαδιῶν στίς βοσκές
Τὸ τραγοῦδι τοῦ ἀηδονιοῦ
Τὸ κρυστάλλινο σφύριγμα τῶν βατράχων—γιγάντων
Τοὺς ὄρουγμους τῶν ὄρνεων τῆς νυχτὸς
Καὶ τὴ φωνὴ τοῦ κοτσουφιοῦ μέσα στὴν κάκτο.

IV

Π Ο Λ Ι Σ Μ Α Ν Ι Τ Α Ρ Ι

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1911 μιὰ ομάδα γιάννηδων κεφαλαιούχων ἀπο-
φασίζει τὴν ἴδρυσή μιᾶς πόλης ἐν μέσῳ Far—West, στοὺς πρόποδες τῶν
Βραχωδῶν ὄρεων.

Δὲν πέρασε μῆνας κι' ἡ νέα Πολιτεία χωρὶς ἀκόμα κανένα σπίτι ἔχει συν-
δεθεῖ μὲ τρεῖς γραμμὲς πρὸς τὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυ τῶν Ἠνωμένων Πολι-
τειῶν. Ἔργατες φτάνουν ἀπὸ παντοῦ.

Ἀπὸ τὸ δευτερο μῆνα ἔχουν χτιστεῖ τρεῖς ἐκκλησίαι καὶ πέντε θεάτρα σὲ
πλήρη ἐκμετάλλευσή.

Γύρω σὲ μιὰ πλατεία ὅπου ἔχουν ἀπομείνει μερικὰ ὠραῖα δέντρα ἕνα δά-
σος ἀπὸ μεταλλινούς δοκοὺς βοτίζει νύχτα μέρα ἀπὸ τὸ ρυθμὸ τῶν σφυριῶν

Τροχαλίαι
Λαχάνιασμα μηχανῶν
Οἱ χαλύβδινοι σκελετοὶ τῶν μὲ τριάντα πατώματα σπιτιῶν ἀρχίζουν ν' ἀ-
ραδιάζονται

Διαφράγματα ἀπὸ τοῦβλο συχνὰ πλάκες ἀπ' ἐς ἀπὸ ἀλουμίνιο βουλώνουν τὰ
διάμεσα κενὰ τοῦ σιδηρένιου σκελετοῦ

Μὲ τὴ μέθοδο τοῦ Ἐντισον χύνουν σὲ διάστημα μερικῶν ὠρῶν ὀλόκληρα
χιτῖα ἀπὸ μπετὸν ὄρε.

Ἐξ αἰτίας ἐνὸς εἶδους δεισιδαιμονίας δὲν ξαίρουν πῶς νὰ ὀνομάσουν τὴν
πόλη κι' ἀνοίγεται διαγωνισμὸς μὲ τόμπολα καὶ μὲ βραβεῖα ἀπὸ τὴ μεγαλει-
τερὴ ἑφημερίδα τῆς πολιτείας πού ζητᾷ κι' αὐτὴ ἐπίσης ἕνα ὄνομα γιὰ τὸν
ἑαυτὸ τῆς.

V

Λ Ε Σ Χ Η

Ὁ δρόμος ἂν καὶ εἶναι χαραγμένος στο ἐπίσημο σχέδιο τῆς πόλης δὲν
ἀποτελεῖται ἀκόμα παρὰ ἀπὸ σανιδένιους φραγμούς καὶ ἀπὸ στοίβες χαλκιῶν.

Γιὰ νὰ τὸν περάσεις πρέπει νὰ πηδήξεις στὴν τύχη ἀπὸ χαντάκια καὶ ἀπὸ
λάκκους γιομάτους νερὸ

Στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀτελείωτου βουλευβάρτου πού τὸ φωτίζουν δυνατὲς ἠλεκτρι-
κὲς λυχνίαι βρῖσκεται ἡ Λέσχη τῶν μαύρων Φασουλιῶν πού εἶναι καὶ πρᾶ-
κτορεῖο γάμων

Φορώντας καπέλα τύπου cow—boy ἢ κασκέττα μὲ μαγουλιές
Μὲ πρόσωπο τραχὺ

Διάφοροι ἄνθρωποι κατεβαίνουν ἀπὸ τίς μηχανές τους τῶν 60 ἵππων πού
τίς προτομεταχειρίζονται ἐγγράφονται κοιτάζουν ἕνα ἄλμπουμ φωτογραφιῶν
Διαλέγουν τὴν ἀρραβωνιαστικιά τους πού σ' ἕνα τηλεγράφημα θὰ μπαρκα-
ρει ἀπὸ τὸ Χερσοῦργο στο Kaiser Wilhelm καὶ θὰ φθάσει ὀλοταχῶς

Οἱ περισσότερες εἶναι Γερμανίδες
Ἐνα παιδί μαυροντυμένο παπουτσιωμένο μὲ χνουδωτὸ μάλλινο ὕφασμα ἀ-
νοίγει τὴν πόρτα μὲ παγερὴ αὐστηρότητα καὶ περιεργάζεται ἀπὸ πάνω ὡς κάτω
τὸν νεοερχόμενο μὲ ὕψος καχύποπτο

Πίνω ἕνα κοκτέιλ μὲ οὔισκιν κατόπι ἕνα δεύτερο κατόπι ἕνα τρίτο
Κατόπι ἕνα mint—julep ἕνα milk—mother ἕνα prairy—oyster ἕνα ni-
ght—cape.

VI

SQUAW WIGWAM

Όταν περάσει κανείς τη σαρακοφαγωμένη πόρτα την καμωμένη από σανίδια βγαλμένα από κάσες άμπαλαρίσματος που έχει γιό ρεζέδες κοιμάτια από πετσιά.

Βρίσκεται σέ μιιά χαμηλή σάλα
Καπιισμένη
Μυρωδιά μπαγιάτικων ψαριών
Βρώμα άνυπόφορη από άλειμα που ταγγιάζει.

* *

Πανοπιές βαρβάρων
Κορόνες από φτερά άετου περιδέραια από δόντια πούμα ή από νύχια άρχούδας

Τόξα βέλη tomahawks
Παπούτσια άγρίων
Βραχιόλια από σπόρους και από χάντρες
Άκόμα βλέπει κανείς

Μαχίτρια γιά ξεπέτσωμα κρανίων μιιά δυό καραμίνες παλιού τύπου ένα πιστόλι με τσακμακόπετρα κέρατα έλαφιών και ταράντων και μιάν ολόκληρη συλλογή από μικρές κεντημένες σακκοϋλες γιά καπνό.

Άκόμα τρία τσιμπούκια πολύ παλιά καμωμένα από μαλακή πέτρα στην όποια έχει προστεθει μανίκι από καλάμι.

* *

Αιώνίως συμμενος επάνω από τó τζάκι

Ό έκατοντάχρονος νοικοκύρης αυτου του μαγαζιου διατηρείται σαν ένα ζαμπόνι που καπνίζεται και μαυρίζει σαν τη έκατοντάχρονη πίπα του και τó μαυρο του στόματός του και τη μαύρη τρυπα του ματιου του.

VII

ΠΟΛΙΣ ΤΟΥ ΦΡΙΣΚΟ

Είναι ένα γέρικο σαπιοκάραβο φαγωμένο απ' τη σκουριά

Επιδιορθωμένη είκοσι φορές, ή μηχανή του δεν κάνει πιιά περισσότερο από 7—8 κόμπους την ώρα

Άλλωστε από οικονομία δεν καίνε παρά μισοκαμένα κάρβουνα κι' άπορίματα

Σηκώνουν πρόχειρα πανιά κάθε φορά που ό άνεμος είναι ευνοϊκός

Με την κατακόκκινη φάτσα του με τά πυκνά του φρύδια με τη βλογιασμένη του μύτη ό μάστερ Χόπκινς είναι ένας βέρος θαλασσινός

Στ' αυτιά του κρέμονται μικροί άσημένιοι χαλκάδες

Τό καράβι αυτό είναι φορτωμένο αποκλειστικά με φέρετρα Κινέζων που πέθαναν στην Άμερική και που είχαν την επιθυμία να θαφτούν στη γεννήθλια τους γή

Μακρουλες κάσες βαμένες με κόκκινο χρωμα ή με μπλε άνοιχτό ή σκεπασμένες με χρυσές επιρροφές.

Είναι αυτό ένα είδος έμπορεύματος του όποιου άπαγορεύεται ή μεταφορά.

VIII

BANK OUYBER

Χτύπησε ή ώρα δέκα της Νυχτός και μόλις άκούστηκαν οι κτύποι μέσα στην πυκνή όμιχλη που σκεπάζει τις άποθήκες και τά πλοία του λιμανιου

Οί προκυμαίες είναι έρημες και ή πόλις κοιμάται

Παραπλέουμε μιιά χαμηλή άμουδιά όπου φυσάει ένας παγερός άέρας και όπου έρχονται να σπάσουν με κρότο τά μακρυνά κύματα του Ειρηνικου

Αυτή ή ξεθωρη κηλίδα μέσα στα ύγρα έρέβη είναι ό σταθμός του Canadian Grand Tronc.

Κι' αυτά τά γαλαζωπά όμιχλόφωτα μέσα στον άέρα είναι τά υπερωκεάνια που φεύγουν γιά την Klondyque την Ιαπωνία και τις Ινδίες

Είναι τόσο σκοτεινά που μόλις κατορθώνω να ξεχωρίσω τις επιγραφές των δρόμων όπου με μιιά βαρεία βαλίτσα στο χέρι ζητώ ένα φτηνό ξενοδοχείο.

* *

Όλοι μπήκαν στη βάρκα
Οί κωπηλάτες σκύβουν επάνω στα κουπιά και τó βαρύ πλεούμενο φορτωμένο ως τά χείλη προχωρεί ανάμεσα στα ύψηλά κύματα
Ένας μικρός καμπούρης πότε πότε κανονίζει με μιιά τιμονιά τη διεύθυνση
Όδηγημένος μέσα στην όμιχλη από τó σφύριγμα μιιάς σειρήνας βοποριου.
Χτυπούμε επάνω στο σκοτεινό όγκο του πλοίου και από τη δεξιά πλευρά σκαρφαλώνουν σκυλιά των Σαμογετών
Στουπεία μέσα στο άσπρογκριζοκίτρινο
Σά να φορτώνουν όμιχλη.

(ΚΟΝΤΑΚ)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ Μ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ἐκεῖ μέσα στίς διάφορες συναναστροφές μέ λογίους κληρικούς καί λαϊκοὺς (εἶναι γνωστὸ πὺς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ σχέση κληρικῶν καί λαϊκῶν ἐγγραμμάτων στὴν Πόλιν εἶταν πολὺ μεγάλη), ὁ Βιζυηνὸς γνώρισε στὸ σπῆτι τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σύρου Λυκούργου, τὸν καθηγητὴ Χασιώτη γνωστότατο στὴν Πόλιν πού αὐτὸς τότε σύστησε πρόθυμα νὰ σπουδάσει στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης.

Ὁ ρασοφορεμένος νέος Βιζυηνὸς εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴ τύχη νὰ συναντήσῃ ἐδῶ τὸ δοκιμώτερο τότε Φαναριώτη ποιητὴ καθηγητὴ τῆς φιλολογίας στὴ Σχολὴ τὸν Ἡλία Τανταλίδην.

Ὁ ποιητὴς τῶν Παιγνίων καί τῶν Ἰδιόρρυθμῶν στιχουργημάτων γνώρισε ἀμέσως τὴν ἰδιοφυΐα τοῦ νέου μαθητευομένου καί προσπάθησε μέ κάθε τρόπο νὰ τὸν καθοδηγήσῃ ὁ Τανταλίδης στὸ ποιητικὸ του ἄλγαντο ἔνωσε καί κατάβαθην γνώση τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσας καί γνώριζε νὰ γράφει τὴν ὑπερκαθαρεύουσα, ἀνταποκρινόταν δηλαδὴ τέλεια στὸν τίτλο τοῦ γραμματισμένου τῆς ἐποχῆς. Τὴν ὑπερκαθαρεύουσα δίδαξε καί στὸ νέο μαθητὴ του, πού φιλοτιμήθηκε κατόπι κι' αὐτὸς τὰ τινε γράφει τελειότερα. Σὲ ἀρκετὰ ποιήματά του στὸν ἐπιλόγο τῆς ἐκδοσης τοῦ Κόδρου καί σὲ γράμματα πού σώζονται κατὰ καλὴ τύχη, ὁ Βιζυηνὸς ἐκφράζει τὴν ἀγάπην καί τὸ θαυμασμὸ γιὰ τὸ Δάσκαλό του καί τὸ πόσο λογαριάζει τὴ γνώμη του.

Τὸν καιρὸ τῆς μαθητείας στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης ὁ ποιητὴς τελειοποίησε καί τίς γνώσεις του ἀπάνω στοὺς θρούλους τῆς παλαιᾶς Πόλης καί Θράκης, χτυπήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπέραντη ὁμορφιὰ τῆς φύσης πού τὸν περιέβαλε καί μελέτησε τὰ ἴθην καί τὰ ἔθιμα τῶν ἀνθρώπων πού ἔζησε μαζί τους, ταξιδέτησε τίς θύμους καί τίς ἐντύψεις του. Αὐτὰ θὰ παρακολουθήσουν κατόπι τὸ διηγηματογράφο καί ποιητὴ στίς ξένες χώρες πού θὰ ταξιδέψῃ κι' ἀπάνω σ' αὐτὰ θὰ στηριχτεῖ ὅλο σχεδὸν τὸ ἔργο του.

Στὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης μαθητευόμενος τύπωσε τὸ πρῶτο μικρὸ του ποιητικὸ κομμάτι τιτλοφορούμενο «Ποιητικὰ Πρωτόλεια» πού ἔκαμε ἐντύπωση στοὺς λογίους κύκλους τῆς Πόλης.

Πολλοὶ πλούσιοι ἐκδήλωσαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ σπουδάσουν μέ ἔξοδά των τὸν νέο ποιητὴ στὴν Εὐρώπην. Ἡ σύσταση ὅμως τοῦ Τανταλίδου πρὸς ἕνα ἀπὸ τοὺς Μαικήνες τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὸ Γεώργιο Ζαρίφη ὑπερίσχυσε καί δὲν εἶναι ν' ἀπορήσει κανένας ἀφοῦ ὁ Ἡλίας Τανταλίδης «ἡ τυφλὴ ἀηδὼν τοῦ Βοσπόρου» εἶταν ὁ ἀγαπητὸς ποιητὴς τῆς διαλεχτῆς κοινωνίας ἔχοντας ἀφιερῶσει σὲ πολλὰς σημαντικὰς Φαναριώτισσες ποιήματα, ὅπως ὁ Χριστόπουλος σὲ φαναριώτες ἡγεμόνες.

Ἔτσι ὁ Βιζυηνὸς βρίσκεται τὸ 1874 φοιτητὴς τῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἀθήνας. Ἄπ' ἐδῶ ἔστειλε «τῆ προτροπῇ

φίλων» στὸ Βουτσινάϊο διαγωνισμὸ τοῦ 1874 τὸ ἐπικολυρικό του ποίημα «Κόδρος» ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ Ἀθηναίου βασιλέα καί στιχουργημένο ἀπάνω στὸ μέτρο τῆς Τουρκομάχου τοῦ Σούτσου.

Τὸ ποίημα βραβεύτηκε.

Τὸ στεφάνωμα μέ τὴ δάφνη, τῶν νέων χροτάφων τοῦ ποιητῆ προκαλέσει ἀναστάτωση στοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους τῆς Ἀθήνας.

Πρῶτα, πρῶτα ἡ ἡλικία του, κατόπι ὁ ξένος, ὁ ἀγνωστος, τὰραξε τίς ἐγκαθιδρυμένες φιλολογικὰς δόξας.

Ἐπίθεση δυνατὴ ξέσπασε ἐναντίον του στὴν ὁποία ὁ ποιητὴς ἀπάντησε μέ θάρρος καταειρωνεύμενος τοὺς ἀντιπάλους του μέ τὸ ποίημά του «Τὸ Συμβούλιον Γραμματέων»

Ἦλθεν ἕνας ἀπὸ τόπο
βάρβαρο καί θρακικό
καί θροναίστηκε μέ τρόπο
σὲ σκαμνὶ ποιητικό!
πρὶν τὸ διῶ καί ξεροβήξω
γὼ καί σὺ κι' ὁ Κυρ - Μυτάκος
πρὶν μέ πῆτε θὰ τοῦ δείξω
πόσ' ἀπίδια βάνει ὁ σάκκος.

Ὅμως τὸ στενὸ περιβάλλο τῆς τοτινῆς Ἀθήνας κι' ἡ ἐκπαίδεψή του ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἱκανοποιούσαν τὸ νέο Βιζυηνό, πού ζητοῦσε πλατειοὺς ὁρίζοντες μάθησης. Ἔτσι τὸν ἐρχόμενο χρόνον μέ συνδρομὴ πάλι τοῦ Ζαρίφη φεύγει στὴ Γερμανία νὰ σπουδάσει στὰ διάφορα τῆς Πανεπιστήμια. Ἐκεῖ γνώρισε πολλοὺς διάσημους σοφοὺς καί καθηγητὰς. Ὅλοι ἐχίμησαν τὸ νέο ποιητὴ.

Ἄπ' ἐκεῖ ἔστειλε τὸ 1876 στὸν ἴδιον ποιητικὸ διαγωνισμὸ τῆ νέας του συλλογῆς τιτλοφορούμενη «Ἄρες Μάρες Κουκουνάρες» πού βραβεύτηκε κι' αὐτὴ. Ἀμέσως μετὰ τὴ βράβειση ὁ Βιζυηνὸς ἄλλαξε τὸν τίτλο τῆς συλλογῆς του ὀνοματίζοντάς τὴν ἐπίσημα «Βοσπορίδες Αὔραι».

Σώζεται τὸ γράμμα (1) μέ τὸ ὁποῖο στέλνοντας μαζί καί μιὰν ἀγγελίαν τῆς ἐκδοσης πρὸς τὸν ποιητὴ Τανταλίδην ζητᾷ ὁ Βιζυηνὸς τὴν ὑποστήριξή του. Κατὰ δυστυχίαν οἱ «Βοσπορίδες Αὔραι» δὲν ἐκδόθηκαν. Ἴσως κι' ὁ θάνατος τοῦ Τανταλίδου πού ἔγινε σύντομα κατόπι νὰ συντέλεσε στὸ νὰ μὴν ἴδουν τὸ φῶς.

Τὸ 1880 ὁ Βιζυηνὸς ἀνακηρύχθηκε διδάχτορας τῆς φιλολογίας μέ τὴν ἐναίσιμη διατριβή του «περὶ παιδιᾶς ὑπὸ ἔποψιν ψυχολογικῆν καί παιδαγωγικῆν». Τὸν ἄλλο χρόνον ἐπῆγε στὸ Παρίσι κι' ἐκεῖ ἔγραψε τὸ περιφρημὸ του διήγημα «Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου». Τὸ μετάφρασε ὁ ἴδιος γαλλικά καί τὸ δημοσίεψε στὸ περιοδικὸ Νου-

(1) Τὴν ἐπιστολὴν ἔδωκε νὰ δημοσιευτεῖ ὁ γιατρός καί συγγραφεὺς κ. Νικ. Βασιλειάδης (Ἡμερολόγιον Σκόκου 1910). Ἡ Ἑλληνικὴ λογοτεχνία πρέπει νὰ τὸν εὐγνωμονεῖ γιὰ τίς ἀσφαλέςτατες πληροφορίες ὅσες ἔδωκε γιὰ τὸν Βιζυηνὸν ἔχοντας τὸν γνωρίσει προσωπικά κι' ὡς φίλο. Ὁ κ. Ν. Βασιλειάδης ἔσωσε πολλὰ ἔργα τοῦ ποιητῆ ἀντιγράφοντάς τα ἀπὸ χειρόγραφα στὸ φρενοκομεῖο. Γιὰ τοῦτο οἱ κριτικὰ καί τὰ σημειωμὰτά του εἶναι πολυτιμώτατος ὁδηγὸς σ' ὅποιον θέλει νὰ μελετήσῃ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ πού μὰς ἀπασχολεῖ.

velle Revue παίροντας άμοιβή 380 φράγκα. Συγχρόνως μερικά ποιήματά του μεταφρασμένα γαλλικά και γερμανικά δημοσιεύτηκαν σε διάφορα περιοδικά (1)

Από το Παρίσι ο Βιζυηνός έπηγε στο Λονδίνο όπου γνωρίστηκε με τον πρεσβευτή της Ελλάδας φιλόσοφο Π. Βραύλα Αρμένη και του άφιέρωσε το ποίημά του «ή Τέχνη μου».

Για μεγάλη δυστυχία του ποιητή πέθανε το 1884 στην Πόλη ο προστάτης του Γεώργιος Ζαρίφης κι' έτσι ο Βιζυηνός αναγκάστηκε να κατέβει στην Ελλάδα ζητώντας πόρο ζωής. Διορίστηκε άμεσως ύφηγητής της φιλοσοφίας, με το σύγγραμά του ή «Φιλοσοφία παρά τῷ Πλωτίνῳ» αλλά χωρίς μισθό. «Φύσις όμως ιδιόρρυθμος καθ' όλα ούτε ως καθηγητής γυμνασίου ήτο κατάλληλος, λέει ο κ. Ν. Βασιλειάδης, ούτε εις κολακειάς πολιτικῶν κομμάτων ήτο εὐλύγιστος ὥστε να καταλάβη πανεπιστημιακὴν ἔδραν. Ἀμφότερα τῷ ἐπεφυλάξαντο στυγρὴν καταφορὰν καὶ ἄδικον πενίαν».

Ο Βιζυηνός έφυγε πάλι για το Παρίσι και το Λονδίνο κι' εκεί έτύπωσε το έργο του «Ἀτθίδες Αὔραι». Στο τελευταίο φύλλο της έκδοσης αναφέρει ότι έχει έργα για δημοσίευση και ζητά να γραφοῦν συνδρομητές στο βιβλίο του «Βοσπορίδες Αὔραι» για να το τυπώσει. Κανένας δέν πρόσεξε. Ο Ζαρίφης κι' ο Τανταλίδης είχαν πεθάνει. Ξαναγύρισε πίσω στην Ελλάδα και δημοσίεψε διάφορα διηγήματα. «Τὸ Ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου» τὸ «Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου» κλπ.

Εἶταν ὁ πρῶτος διαμορφωτὴς τοῦ νεοελληνικοῦ διηγήματος. Τὴν ὑπηρεσία αὐτὴ πού προσέφερε στὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία δέν τὴν ξέχασε ποτὲ ὁ Βιζυηνός και τὴν ἀνάφερε πάντα ἀκόμα και κλειστὸς μέσα στοὺς τοίχους τοῦ φρενοκομείου. «Πρῶτος ἐγὼ διήνοιξα τὸν νέον δρόμον τῆς νεοελληνικῆς λογογραφίας, κατορθώσας διὰ τῶν ἐν τῇ «Ἐστία» διηγημάτων μου νὰ ὑποδείξω κατ' ἀντίθεσιν τοῦ Ραγκαβῆ και τῶν ἄλλων τί ἐστὶ διήγημα». (2)

Συγχρόνως δημοσίεψε και μελέτη για τὸν «Ἐρρίκο Ἰβσεν» ἀγνωστο ὀλίγελα στὴν Ελλάδα καθὼς και ἄλλη διεξοδικώτατη ἀπάνω στὶς εὐρωπαϊκὲς κι' ἑλληνικὲς μπαλλάντες τυλοφορούμενη «Ἀνὰ τὸν Ἐλικῶνα». Ἡ μελέτη πού ἀναφέρουμε ἔχει μεγάλη ἀξία γιατί σ' αὐτὴ μέσα ξετάζεται ἕνα σπουδαιότατο εἶδος ποίησης πού τὸ ἔδωκε λουλούδια ἀμάραντα ὄχι μόνο ἡ δημοτικὴ ποίηση τῶν διαφόρων ἐθνῶν, μὰ και μ' αὐτὸ ἀσχολήθηκαν ποιητὲς ὅπως ὁ Λάντε, ὁ Πετροκά, ὁ Γκαίτε, ὁ Σίλλερ, ὁ Χάινε, Οὐλλαντ κλπ. Ὁ ποιητὴς πλούτισε τὴ μελέτη αὐτὴ με πολλὲς μετάφρασες μπαλλαντῶν ἀρκετὰ ἐπιτυχημένες και με δημοτικὰ δικὰ μας βαλίσματα. Κατὰ δυστυχία ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Βιζυηνοῦ στὴν Ἀθήνα στάθηκε ψυχρὴ και γεμάτη ἔχθρα. Ἐγινε τὸ πᾶν για νὰ σκεπαστεῖ και νὰ μὴ λαμποβολήσῃ οὔτε τὸ ποιητικὸ ἄλαντο, οὔτε ἡ μεγάλη ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ ποιητῆ.

Ἰδιοσυγκρασία εὐαίσθητη και λεπτὴ ὁ Βιζυηνός δέν ἄργησε νὰ

(1) Ποιά εἶναι τὰ ποιήματα και πού δημοσιεύτηκαν δέν ἀναφέρει ὁ κ. Ν. Βασιλειάδης πού εἶναι ἡ πλουσιότερη βιογραφικὴ πηγὴ για τὸ Βιζυηνό.

(2) Ν. Βασιλειάδης—Εἰκόνες—Ἀθήνα 1910 σελ. 330.

χάσει τὸ θάρρος του. Ὁ συνειθισμένος στὴν πλουσιοπάροχη ὑποστήριξη τοῦ Ζαρίφη, στὸ ἐνδιαφέρο τοῦ Χασιώτη, ἐκείνος πού ἀμφισβητήθηκε ἀπὸ τοὺς πλουσιώτερους τῆς Πόλης ἀμυλώμενους ποιὸς νὰ τοῦ δώσει τὰ μέσα τῆς σπουδῆς, ἔπεσε σὲ φοβερὴ φτώχεια. Δέν εἶχε νὰ συντηρήσῃ τὴ μητέρα του, δέν εἶχε νὰ πληρώσῃ τὸ νοίκι του. Δέν ἀμοιβόταν οὔτε ἡ λογοτεχνικὴ οὔτε ἡ ἐπιστημονικὴ του ἐργασία. Στὰ Ἀθηναϊκὰ σαλόνια ἐμπαιζόταν κι' ἡ ἀπαγγελία ποιημάτων του γίνονταν με τρόπο περιπαιχτικό.

Τότε ἄξαινα διορίζεται σὲ μιὰ μικρὴ και ἰσχροπληρωμένη θέση καθηγητῆ τῆς αἰσθητικῆς στὸ Ὡδεῖο. Ἐκεῖ φρόντισε νὰ γράψῃ μαθήτρια και κάποια νέα κοπέλλα πού εἶχε γνωρίσει μόλις εἶχε ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη συγκατοικώντας σὲ κάποιο σπίτι κοντὰ στὸ Ἀνκαβητὸ με τὴν οἰκογένειά της, τὴ Μπεττίνα Φραβασίλη. Ὅμως παράδοξες ἰδέες, ἀρχὴ τρέλλας και μονομανίας ἄρχισαν αὐτὴ τὴν ἐποχὴ νὰ στοιχειώνουν τὸ νου τοῦ ποιητῆ.

Ἡ ἔμμονη ἰδέα ἀπόχτησης μεταλλείου και πλούτου για τὴν ὁποία εἶχε ἀκούσει τὸ Βιζυηνὸ ὁ Χασιώτης ὁ καλὸς του προστάτης νὰ τοῦ μιλεῖ στὸ Παρίσι κυριαρχεῖ πιά στὸ ταραγμένο λογικὸ τοῦ ποιητῆ. Συνέπεια ἴσως και μιᾶς νεανικῆς ἀτυχίας τοῦ συγγραφέα στὴ Γερμανία πού ἐκδηλώθηκε κατόπι σὲ γενικὴ προϊούσα παράλυση. Ἡ πρωτινὴ πατρικὴ ἀγάπη τοῦ Βιζυηνοῦ πρὸς τὴ Μπεττίνα Φραβασίλη ἄξαινα γίνεται ἕνας ἔξαλλος ἔρωτας. Ὁ ποιητὴς περιμένε μιὰ μέρα τὴ διαλεχτὴ τῆς καρδιάς του φορεμένος ἐπίσημο ρούχο μέσα στὴν καμαρά του, νύφη. Σ' ἕνα τραπέζι ὀλοκάθαρο βρισκότον τρία πιᾶτα κι' ἔκαιαν δυὸ λαμπάδες.

Θᾶκανε τοὺς γάμους του. (1). Ὁ διαλεχτός, ὁ ἐξαιρετικὸς νους τοῦ Βιζυηνοῦ εἶχε μπεῖ στὸ σκοτάδι.

Ὁ Βιζυηνός ἔζησε στὸ Δρομοκαῖτειο Φρενοκομεῖο τέσσερα ἀκόμα χρόνια και πέθανε ἐκεῖ στὶς 16 τοῦ Ἀπριλίου 1896.

Σὲ φτωινὰ διαστήματα τῆς τρέλλας ἔγραψε ποιήματα γεμάτα πάθος. Τὴν κηδεῖα του παρακολούθησαν πολὺ λίγοι. Τὰ βιβλία του πούληθηκαν ἀπὸ τοὺς δανειστὲς του. Χειρόγραφα χάθηκαν. (2)

Πολλὰ ποιήματα τοῦ Βιζυηνοῦ πρὸ πάντων παιδικὰ εἶναι σπαρμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ὥστε ἀδύνατο σχεδὸν νὰ βρεθοῦν.

Οἱ «Βοσπορίδες Αὔραι» δέν τυπώθηκαν. Σῶζονται μόνο μερικά ποιήματα ἀπ' αὐτὲς τυπωμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ.

* *

Πολὺ νωρὶς ξεχωρίζεται ἡ ἰδιοφυΐα τοῦ Βιζυηνοῦ. Στὸ «Ποιητικὸ Πρωτόλειο» ὅπου περικλείονται ποιήματα γραμμένα μέσα στὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης κατὰ τὸ 1872—1873 φαίνεται ἕνα ζωηρὸ αἶσθη-

(1) Ν. Βασιλειάδης—Τρέλλα τοῦ ποιητοῦ (εἰκόνες σελ. 321—Δ. Ι. (Καλογεροπούλου)—ὁ ἔρωτος ποιητοῦ Ποικίλλη Στοά Ἀρσένη 1898.

(2) Ὁ κ. Ν. Βασιλειάδης σὲ ἐπιστολὴ του τῆς 12 Ἰανουαρίου 1933 μοῦ γράφει «Τελευταίως μοῦ ἔφεραν μερικὰ σημειώματα χειρόγραφα τοῦ Βιζυηνοῦ νὰ ἐξελέγξω τὴν γνησιότητα. Δυστυχῶς εἶναι ποιήματα τῆς πρώτης ἐμπνεύσεως τὰ πλείεστα τῶν ὁποίων ἐπιδιορθωθέντα παρὰ τοῦ ἴδιου, ἔχουν ἐκδοθῆ. Θὰ διαλέξω μερικὰ ἴσως...»

μα και μιὰ δύναμη. Δὲν εἶναι συνειθισμένα ποιήματα κάποιου νέου. Τὸ ποίημά του «Ἡ ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴ Σχολή» εἶναι μιὰ περιγραφή τῆς ζωῆς του ἐκεῖ μέσα καθὼς κι' ὀλοκλήρου τοῦ νησιοῦ. Ὁ ποιητὴς βλέπει τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου πίσω ἀπὸ τὴν Πρίγκηπο, βλέπει τὸ βαπόρι τῆς Πόλης ν' ἀρχεῖται χτυπώντας τοὺς κόκκινους τροχούς του στὰ νερά.

Ἐδῶ τὸ ἀτμόπλοιο σὺν τὸ δελφίνι
τὰ δυὸ τροχούλια του στὴν ἄρμη πλύνει

Οἱ διάφοροι Δεσποτάδες καὶ οἱ Μητροπολίτες ποὺ μένουν στὴ Σχολή «θεολογοῦν» πλάι στὴν ἀκρογιαλιά μὲ τοὺς ψαράδες. Βλέπει τοὺς συμμαθητές του νὰ δουλεύουν, ἄλλος κρατώντας κατάστιχο, ἄλλος κοντύλι, ἄλλος πάλι πριόνι, ἄλλος κουτί. Ὁ νέος καλόγερος μελετᾷ στὸ ἀδύνατο φῶς τοῦ λύχνου. Φοβᾶται μήπως μείνει ἀγράμματος ἀπὸ φτώχεια

Εἶμαι ὄρφανὸ καὶ ξένο
κι' ἀγράμματο θὰ μένω.

Τὸ τραφερό αὐτὸ ποίημα χαρισμένο «τῷ ἔλλογιμοτάτῳ Γ. Χασιώτῃ» εἶναι ἓνα ξέσπασμα πόθων νεανικῆς καρδιάς.

Ὅμως γλήγορα λόγιες ἔμπνευσε ἤρθαν νὰ τραβήξουν τὸ Βιζυηνὸ ἀπὸ τὸ ὄρατο περιβάλλον του καὶ νὰ θολώσουν τὴν καθάρια πηγὴ τῶν «Πρωτολείων». Ὁ «Κόδρος» εἶναι ποίημα παγερὸ μὲ τὴν ὑπερκαθαρεύουσα ἐπικὴ, κατὰ τὸν ποιητὴ, ὅπου ζωγραφίζεται ἡ ἱστορία τοῦ Ἀθηναίου βασιλιᾶ Κόδρου

—Ψάλε τὸν θάνατον τοῦ γενναίου
καὶ φιλοπάτριδος Ἀθηναίου.

Ἔχει ὅμως συχνὰ ζωηρὲς ἔκφρασε. Φαίνεται ἡ ποιητικὴ δύναμη τοῦ Βιζυηνοῦ μεστώτερη ἀπὸ τὰ «Ποιητικὰ Πρωτόλεια». Ὅμως ἡ ἔμπνευση εἶνε ψεύτικη. Ὁ ποιητὴς εἶναι γεμάτος ἀπὸ κλασσικομανεῖα.

Εὐτυχῶς γρήγορα ὁ Βιζυηνὸς ἄφηκε τὸ δρόμο ποὺ ἀκολούθησε γράφοντας αὐτὸ τὸ ἔργο καὶ γύρισε στὴν ἀληθινὴ του ἔμπνευση...

Μπορεῖ κανένας νὰ πεῖ πὼς ὁ ποιητὴς ὅταν ἔφυγε γιὰ τὴν Εὐρώπη νὰ σπουδάσει εἶχε μέσα του ὅλα τὰ σπέρματα τοῦ κόσμου ὀλόγυρα στὸν ὁποῖο θὰ περιστρεφόταν κατόπι τὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο.

Ἡ μακροχρόνια διαμονὴ του στὶς μεγάλες πρωτεύουσες λίγα νέα συναισθήματα ξύπνησε μέσα του. Ὁ Βιζυηνὸς μὲ τὴν ἐπιμονὴ ποὺ τὸν χαρακτηρίζει ἔμεινε πάντα προσηλωμένος στὸ χωριὸ του, στὴ ζωὴ τῆς Θράκης καὶ τῆς Πόλης καὶ στοὺς ἀνθρώπους ὅσους γνώρισε ἐκεῖ.

Μόλις στὸ τέλος τῆς ζωῆς του ὅταν φοβερὲς ἀτυχίες τὸν χτύπησαν, νέες ἰδέες φάνηκαν νὰ σκεπάζουν κάπως τὴν παλιὰ του αἰσθηματολογία.

Ἡ μελέτη του στὰ διάφορα πανεπιστήμια καὶ τὶς βιβλιοθήκες συντέλεσαν ν' ἀνοίξουν μόνον τὰ μάτια του πρὸ διὰπλάτα ἀπάνω στὸν πλοῦτο τῶν πρώτων συγκινήσεων. Σπουδάζοντας τοὺς ξένους ποιη-

τές τὰ ξένα δημοτικὰ τραγούδια πρὸ πάντων τὸ Γκαῖτε, τὸ Σίλλερ, τὸ Χάινε, τὸν Οὔλαντ ἰδιαίτερα τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ποίησης ποὺ ὀνομάζεται μπαλλάντα (βάλλισμα καθὼς ἤθελε νὰ τὸ λέει ὁ Βιζυηνὸς) ἔννοιωσε νὰ παίρνουν μορφή οἱ παράδοσες, κι' οἱ θρούλλοι ὅσους εἶχε ἀκούσει ἀπὸ παιδί.

Ἔτσι μορφώθηκε ἓνα μεγάλο μέρος τῆς τέχνης του καθὼς τ' ὀμολογεῖ κι' ὁ ἴδιος στὸ ποίημά του ἢ «Τέχνη μου» ἀφιερωμένο στὸ φιλόσοφο καὶ Πρεσβευτὴ τῆς Ἑλλάδας τότε στὸ Λονδίνο Πέτρο Βραῖλα Ἀρμένη.

Ὁ Βιζυηνὸς ἔδωκε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὄραϊότατες μπαλλάντες στηριζόμενος σὲ θρούλλους τῆς παλιᾶς Θράκης καὶ τῆς παλιᾶς Πόλης πολλὰς φορὲς καὶ πανελληνίους. Ἐγραψε μᾶς λέει παραγγελέμενος ἀπὸ τὴν Πατρίδα του ποὺ τοῦ τὸ ἀνάθεσε.

Ἔχω δουλειά, πολλὴ δουλειά καὶ πρέπει
ἀφοῦ ὄχι ἀπ' ἄλλον ἀπὸ σὲ νὰ γίνω
τ' ἀφτί σου κλάμματα φωναῖς δὲ νοιώθει ;
Εἶναι παιδάκι' ἀπ' τὰ δικὰ μου στήθη.
Αἰσθήματα καὶ ὄνειρα καὶ πόθοι
κι' εἰκόνες καὶ παράδοσες καὶ μῦθοι.

Τὴν ἀγάπη του πρὸς τὰ παραμῦθια συχνότατα τὴν ξεμολογεῖται ὁ Βιζυηνὸς κατὰ μᾶκρος τοῦ ποιητικοῦ καὶ διηγηματογραφικοῦ του ἔργου.

Τοῦ τύπου αὐτοῦ ποιήματα εἶναι «τοῦ Κομπάρου τ' ἄχουρα», «Ὁ Σοφιανὸς» ὅπου φαίνεται μέσα του ὁ παλιὸς Ἱεροσπουδαστὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τὸ Σεῖτάν ἀκιντησί, τὸ Συναξάρι τοῦ ἁγίου Κασιανοῦ, ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος, τὸ Μπαλονκλή, ὁ παλιὸς θρούλλος τῶν μισοτιγάνιστων ψαριῶν τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ ἀγιάσματος.

Σαράντα μέρες πολεμᾷ ὁ Μωχαμὲτ νὰ πάρη
τὴν Πόλη τὴν μεγάλη
Σαράντα μέρας ἔκαμεν ὁ γούμενος τὸ ψάρι
στὰ χεῖλη του νὰ βάλῃ.

Συχνὰ ὁ ποιητὴς δὲν ἀκολουθεῖ τὴ λαϊκὴ παράδοση, διασκευάζει μὲ τρόπο δικό του τοὺς θρούλλους. Πολλὰς φορὲς δημιουργεῖ καὶ δικούς του ὅπως ἡ Μάγισσα, ἓνα εἶδος Λωρελαῖ τοῦ Χάινε.

Εἶναι ἡ ἱστορία ἐνὸς ἀδελφοῦ ποὺ ξεκίνησε νὰ βρεῖ τὴν κλεμμένη ἀπὸ τοὺς μάγους ἀδελφὴ του.

Μικρὸ παιδί ξεκίνησε
τὸν γέρασαν οἱ δρόμοι
δὲν τὴν εὐρῆκε ἀκόμη
Ὡμένανε, οἰμένανε.

Ταῖς χῶρες ὅλες γύρισε
στῆς γῆς τὴν ἄκρη φθάνει
ἐκεῖ τὸ δρόμο χάνει.

Μέσα στὶς «Ἀττίδες Ἀῦρες» τὸ μόνον συγκεντρωμένο ποιητικὸ

ἔργο τοῦ Βιζυηνοῦ βρίσκονται πολλοὶ μῦθοι ἐπινοημένοι ἀπὸ τὸν ἴδιο. Τὰ ὄρη καὶ τὰ Κύματα, τὸ Μυροῦηγι, Μεταμορφώσεις, ἡ Δεκοχοτοῦρα, τὸ Σπαλάγγι, κλπ. Δὲν εἶναι μῦθοι ξεροὶ καὶ πρὸ πάντων δὲ φαίνεται σ' αὐτοὺς καμμιά πρόθεση διδασκαλίας. Εἶναι διηγημένοι μὲ -δοσιὰ καὶ ποιητικὸ χρῶμα καμωμένοι κατὰ τὸν τρόπο τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μυθολογίας. Σ' ἄλλα πάλι ἔργα τῆς ἴδιας σειρᾶς περιγράφονται μὲ ὄραϊες προσωποῖσες καὶ τρόπο πρωτότυπο τὰ φυσικὰ φαινόμενα λ. χ. ἡ βροχή.

Τοῦ ὠκεανοῦ κοπέλλαις
μὲ γεμᾶτα τὰ σταμνιά
ἀνεβαίνουν οἱ νεφέλαις
στ' οὐρανοῦ τὴν ἐρημιᾶ

Κάποτε οἱ ζωγραφίαις αὐτῆς παίρνουν μιὰ μεγαλοπρέπεια
Ἦρθαν τὰ νέφη στοῦ Βοριᾶ
τ' ἀλόγατα καβάλλα

Μιὰ ἄλλη εἰκόνα δυνατὴ ὁ Μάρτης μὲ τὴν ἀσταςία του ποὶ τόσο καλὰ τὴν εἶδε ὁ λαός. Σύμβολο ἀπάτης ὁ μήνας αὐτὸς ξεγελᾷ τὰ λουλούδια καὶ τὰ δέντρα ν' ἀνθίσουν γὰ νὰ τὰ κάψει κατοπι μὲ τὸ χιόνι καὶ τὴν πάχνη του. Ἡ ἀμυγδαλιὰ ἀκούει τὰ λόγια του καὶ τὸν καλεῖ.

—Καλὸ στὸν ἔμμορφο τὸ νιὸ ποῦ ψὲς τὸν ὄνειρεύτηκα
Ποῦ στὸ γλυκὸ μου ὄνειρο εἶδα πὼς τὸν παντρεύτηκα.
σὰν τὶ καλὸ μοῦ φέρνει

τῆς φέρνει στρωῶμα ἀπ' τὰ χιόνια κι' ἀπ' τὸ βοριᾶ παπλώματα
τὴ νύχτα κάνουν τὴ χαρὰ κι' οὐτοῦ τὰ ξημερώματα
τῆς ἀγκαλιᾶς του ἡ πάχνη
τὴν ἔμμορφη ἀδράχνη

Πρωὶ τῆς κάνει σάβανο τὸ νυφικὸ τὸ φόρεμα

Χαρακτηριστικὸ γνώρισμα ὀλόκληρης τῆς ποίησης τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι ἡ τραγικότητά. Ἡ ἰδιαίτερή του αὐτὴ ἰδιοφυΐα φανερῶνεται ἀπὸ τὸ πρῶτο νεανικὸ ποίημά του τὸν Κόδρο. Ἡ φαντασία του ἡ ποιητικὴ εἶναι ζωηρὴ καὶ εὐαίσθητη. Προσηλώνεται σ' ὅσους ποιοῦν καὶ προσπαθεῖ ν' ἀποδώσει τὴν ψυχὴ τους.

Μιὰ δυνατὴ ἀνομβρία στὴν Κύπρο τοῦ κάνει ἐντύπωση. Τὸ μικρὸ ὄρανο τοῦ «πρωχοῦ τῆς Κύπρου» ποῦ πέθανε ἡ μητέρα του ἀπὸ τὴν πείνα ζητιανεὺν προσφυγάκι στοὺς δρόμους τῆς Πόλης ψωμὶ γὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸν πατέρα του. Ὁ ποιητὴς ζητᾷει τὶς πιὸ πονεμένες ἔκφρασεις γὰ νὰ περιγράψει τὴ δραματικὴ αὐτὴ ἱστορία.

Οἱ καταστροφὲς τῆς Θράκης κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ ρωσσοτουρκοῦ πολέμου, οἱ σκοτωμοί, τὰ ρημάγματα τοῦ χωριοῦ του, τῆς Βιζώς, τότε συγκινοῦν κατὰ βάθος. Ἡ «ἐπαίτις τῆς Βιζύης» εἶναι ἓνα τραγικὸ πρόσωπο, ὅπως μιὰ τραγικὰ ἡρωίδα εἶναι καὶ ἡ μητέρα τοῦ «Προαισιδήματος». Εἶναι τὸ ποίημα αὐτὸ ἓνα σφιζιμο ἀτόφιας ἔμπνευσης τοῦ ποιητῆ ἐπιηρεασμένο ἀπὸ τὴ Λεονόρα τοῦ

Βύργου κι' ἄλλες γερμανικὲς μπαλάντες. Ἡ κίνηση, ἡ σύγκρουση τῶν γεγονότων τῶν αἰσθημάτων δυνατὴ. Κάτι τὸ μυστηριακὸ τὸ ἀνατριχιαστικὸ πλανιέται ἀπάνω στ' ὄνειρο τῆς μάννας ποῦ βλέπει στὸν ὕπνο τῆς τὸ γάμο τοῦ ξενητεμένου γιοῦ τῆς.

Ἡ νύφη σκέλεθρο γοιὰ
εἶχε σὰν σπίθες βλέμματα
χλωμὰ δαχτύλια μακρὰ
καὶ μέσ' τὰ νύχια γαίματα!

Τὸ σύντεκνο τοῦ κάνει
τοῦ κάνει τὸν παπᾶ...

Σ' ἓνα παλάτι τὸν τραβᾶ
Δυὸ τρεῖς τοὺς ἀπαντέχουνε,
Στὰ χέρια ὄργανα βουβά,
Τὰ δάκρυά τους τρέχουνε.

Διαβαίνει τὸ ζευγάρι
τὸ λὲν «ὦρα καλὴ»
κι' ἓνα τσαπὶ καὶ φτυὰρι
τὸ πόρταλο σφαλεῖ.

Τὸ κορύφωμα ὅμως τοῦ τραγικοῦ φτάνει ὁ ποιητὴς στὸ ἐκτεταμμένο του ποίημα «Ἡ μητέρα τῶν ἐπτά». Ὁ ἴδιος τὸ προσδιώρισε «εἰκόνα τῶν ἐν Βιζύη καταστροφῶν κατὰ τὸν τελευταῖον ρωσσοτουρκοῦ πόλεμον».

Ἡ τραγικὴ αὐτὴ μητέρα τῶν ἑπτὰ σκοτωμένων παιδιῶν κλαίει μέσα στὴ φοβερὴ νύχτα καὶ τὴ θύελλα μπροστὰ στὴ μισόσβυστη ἔστια τοῦ καταστρεμμένου σπιτιοῦ τῆς, ἐνῶ τ' ἀγρίμμα τήνε περικυκλώνουν καλεσμένα ἀπὸ τὴ βροχὰ τῶν πτωμάτων γὰ νὰ φᾶνε τίς σάρκες.

Κι' ἔσκαψα ἡ δόλια κι' ἀνοιξα, ἑπτὰ πλατειὰ μνημόρια
καὶ τᾶθαψα κοντὰ κοντὰ τ' ἀγαπημένα ἀγόρια,
στὴ θύρα μου ἀντικρῦ.

Νὰ βγαίνω τὸ πουρνὸ πουρνὸ τὰ τὰ καλημερίζω
τὸ βοᾶν ποῦ θὰ τὰ καλῶ καὶ θὰ τὰ ὀνοματίζω
ν' ἀκούνε στὴ σιγή.

Καὶ φύτεψα ἑπτὰ μηλιές πάνω στὰ μνήματά τους...

Πολὺ σπάνια στὴ λογοτεχνία μας ζωγραφίστηκε τόσο ἀριστουργηματικὰ ὁ πόνος.

Ἡ δράση εἶναι φοβερὴ, τὰ αἰσθήματα εἶναι τεντωμένα ὡς τὴν ἄκρια καὶ τὸ περιβάλλο τρομαχτικὸ.

Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία πὼς χροιάζεται δυνατὴ ποιητικὴ πνοὴ γὰ νὰ γραφεῖ ποίημα τόσο ἐκτεταμμένο καὶ μὲ τόση ἀδιάπτωτη δραματικὴ καθαὶς ἡ «Μητέρα τῶν ἐπτά».

ΣΕ ΠΟΙΗΤΗ

I

Είναι ή ζωή μου προσφορά κι' ή άμοιβή μου όδύνη
κάθε άίσθημά μου, κάθε μου στιγμή μ' έξαπατά.
"Ο,τι έσεβάστη ό έρωτας κι' ακούρσεφτο είχε μείνει
τώρα ή φιλία πιό βάνουση σάν βράκος με πατά.

Τόνοι ποικίλοι, ξέχωροι στη βασιλεία τών ήχων,
χωρούν όμότιμοι άρχοντες, φίλε ως τὰ χτές ποιητή,
έσύ με τ' άτσαλόφραχτα στρατεύματα τών στίχων
κι' εκείνος με την τρέμολη φωνούλα, τη σβυστή.

Έμένα ρέουν οί μέρες μου στην κοίτη τών μνημάτων
όπως τὰ χιόνια λυώνοντας κυλούν άπ' τó βουνό.
"Ολοένα όρμητικώτερο γροικώ τó γκρέμισμά των
στην άπροσμέτρητη άβυσσο βαθειά και στο κενό.

"Ο αίνος που σου ύψωνα έκανες να πέσει όμως άκόμη
κι' άν φτάνει ό πόνος ό άμετρος για τόν έξίλασμό,
και πάλι έμένα έστάθηκε, θά πούνε, όλος συγγνώμη
κι' έσένα όλος, άνώφελο και βάρβαρο θυμό.

II

Τώρα είναι πλέον άνώφελη κάθε μου έπιτυχία.
Δίχως ύγεία, μ' έτουτο μου τó άθλιο κορμί, τί τάχα
θά μ' έφερνε όπως άλλοτε σιμά στην εύτυχία;
Καμιά δικαίωση! κάματος και θάνατος μονάχα!

Πιά φτάνει τώρα δέ μου πάει τó μάγεμα κι' ή πλάνη.
Για νέο ταξειδι με καλεί τó μήνυμα τó νέο
μα είναι για μιá προσάραξη σε άνυπαρξίας λιμάνι
ή για μιá νέαν έξόρμηση με νέο κορμί πιό ώρατο...

(*Α νέζδοτα)

ΜΙΝΩΣ ΖΩΤΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ, ΤΟ ΘΕΙΟ ΤΡΑΓΙ - Έκδότης Άριστ. Μαυρίδης, Άθήνα
1933.—Τιμή δοχ. 40.

Δικαιοσύνη πρώτα πρώτα στο συγγραφέα! Στο τριπλό τελευταίο τεύχος του πρώτου τόμου του «Ρυθμού», μιλώντας για προσωπικό ύφος στη σύγχρονη μας πεζογραφία (σχετικά με τó βιβλίον του κ. Μπαστιά τó «Στεριές και Θάλασσες»), έχαμα ένα λάθος και μιάν άδικία. Καλά τó λέγω, πώς έγω δέν είμαι κριτικός... Ένας κριτικός πρέπει να τὰ βλέπη όλα, να τὰ συστηματοποιή όλα, να τὰ βασανίξη όλα, και όχι να συμπληρώνη με τή φαντασία του μερικές έντυλώσεις τής τύχης και τής στιγμής, όπως έχαμα έγώ παρουσιάζοντας τόν κ. Σκαρίμπα ωςάν βγαλμένο από τόν κύκλο τών «Έλληνικών Γραμμάτων» κ' έπηρεασμένο από τó ύφος που κυριαρχούσε κάποτε εκεί. Ήταν τó ξαναλέγω, λάθος μου και άδικία. Θά τó έλεγα κι' άν ό κ. Σκαρίμπα είχε σταθή στους «Καημούς στο Γριπονήσι». Μά με τó «Θείο Τραγί» πρέπει και να τó βροντοφωνήσω. Ό κ. Σκαρίμπα γράφει έντελώς προσωπικά.

Τι θά πη «Θείο Τραγί»; Θά τó άγνοούσα άκόμη, άν δέ μ' έφώτιζεν ή πριμιτιβιστική ξυλογραφία του ξωφύλλου, που παριστάνει τόν Πάνα, τόν «τραγοπόδη» Θεό,—τόν θεικό διάδοχο του προϊστορικού Όρφως, τόν θεό του προχριστιανικού μυστικισμού... Μά και πάλι, σοσιότερος θά ήταν ό τίτλος άν ήταν από την άνάποδη: «Ό τραγικός Θεός», ή «Ό τραγίσιος Θεός» ή τέλος—γιατί όχι;—«ό τραγικός θεός». Ό τίτλος,—όπως πιά συνειθίζεται,—είναι του πρώτου διηγήματος: τ' άλλα έχουν καθένα τόν δικό του. Έχει, έδω, στο πρώτο διήγημα, μερικώτερο σημασία και πιό συγκεκριμένη, ό τίτλος «Θείο τραγί»—και θά την ίδουμε. Άλλ' εύθύνοντας την έννοια, όλα τὰ διηγήματα μπορούμε να τὰ περιλάβωμε κάτω άπ' αυτόν, όλο τó έργο του κ. Σκαρίμπα, όλο τó είναι του κ. Σκαρίμπα. Γιατί «Θείο τραγί» είναι τέλος ή μουσική, ή έμπνευση, ή έκσταση, ή λυρισμός—και ή φιλολογική φυσιογνωμία του συγγραφέως είναι. άκριβώς, βαθειά λυρική, έξαιρητικά λυρική.—Ό συγγραφές μισεί τούς ξενισμούς και τούς γαλλισμούς (τό ξέρω), και όμως είμαι άφευκτα ύποχρεωμένος να του δώσω έναν άκόμη χαρακτηρισμόν, γαλλικόν κι' άμετάφραστον αυτόν στα έλληνικά,—και πρέπει να τόν κρατήση, θέλοντας και μή, είτε συνειδητά, είτε άσυνειδητά τόν έλαβε: είναι surréaliste. Surréaliste στην ψυχολογία, στην ήθική, στη δράση, στο ύφος, σ' όλα. Αυτό τó άνεβοκατέβασμα, από τὰ θεία στ' άνόσια, από τ' άστρα στη λάσπη, από τούς αρχάγγελους στην άκαθαρσία, από τὰ ποιητικά λόγια στις βωμολοχίες, ή ταραγμένη φαντασία, ό άκυβέρνητος κλυδωνισμός, τó θαύμα που παρουσιάζεται μέσα από τὰ πιό απλά, ή παραίσθηση, ή αδυναμία για δράση, μου φαίνεται ότι δέν μπορούν να είπωθούν καλύτερα, σιμώτερα, καταλληλότερα, παρά μ' αυτήν την ξένη λέξη. Τι λέω; και στο τύπωμα άκόμη είναι surréaliste ό συγγραφέας,—σ' αυτό τó θεληματικά κακό τύπωμα, τó βιαστικό, τó τυραννισμένο, με τού κόσμου τὰ τυπογραφικά σφάλματα, με τις έλλείψεις τών σημείων τής στίξεως, με τις εκθλίψεις εκεί που δέ χρειάζονται,—και δέν έξέχασα βέβαια την ύποδειγματικήν έκδοση τών «Καημών στο Γριπονήσι»...—από τὰ όποια πετιώνται ξαφνικά, οί λυρικές άστραπές τών ιδεών και τών εικόνων.

—Με την ιδέα μου, σε τρία μέρη θά διαιρούσα τó τριακοσιόσέλιδο βιβλίον. Τó πρώτο, οί εικοσιέντε σελίδες τής άρχής. Τó δεύτερο, σχεδόν όλο τ' άλλο μέρος του βιβλίου. Τó τρίτο, τὰ διηγήματα «Τράτα Κουλουριώτικη», «Κλάρα Χαγιά», «Λουλούδι τής Μονεμπασιάς», ό «ΟΨ'ος». Αυτά τὰ δύο πρώτα διαφέρουν έντελώς από τούς «Καημούς στο Γριπονήσι». Και δέ φοβόμαι αυτή τη φορά να κάμω λάθος, άν πω πως οί «Καημοί στο Γριπονήσι» ήσαν περισσότερο πεζά ποιήματα, παρά διηγήματα. Όλη τους δηλαδή ή αξία έστειχε πάνω στα ποιητικά τους, και όχι στ' αφηγηματικά ή δραματικά τους στοιχεία: στο ύφος, στη γλώσσα, στα εύρήματα, στη λυρική μουσική,—μά

χωρίς δράση, χωρίς μεταπτώσεις, χωρίς περιπέτειες, χωρίς καταστροφή, που μου φαίνονται συστατικά του πεζού λόγου άπαρασάλευτα, όπως τα μέτρα για τη στιχουργία. Τα τέσσερα αυτά διηγήματα, που τα ονόμασα πιο πάνω, αυτά μοιάζουν με τους «Καημούς στο Γριπονήσι». Τα δύο πρώτα, είναι καθαρή ή όνειροπόληση, ή παλιά, ή γνώριμη, ή κλασική όνειροπόληση,—ένας πατέρας κι ένας σύζυγος όνειροπαρμένοι. Το τρίτο, δεν βρίσκω να πηγαίνει πολύ μακρύτερα από τα μεσαιωνικά τεχνάσματα της μοιρείας, που ο Βοζκάκιος τάνκαμε λαοφιλή και πασιγνώστα. Και το τέταρτο μ'όλο το αργό που είναι περήφανα στολισμένο, γυρίζει γύρω σ'έναν τύπο άμετακίνητο, περισσότερο τύπο χρονογραφηματος, παρά διηγήματος, που δεν έχει αυτός τίποτε από το «Θείο τραγί», παρά είναι ένας φτωχός άγισόρροπος, άμουσα ζωγραφισμένος.

—'Αλλά δεν ξεχνώ ποτέ τις είκοσι πέντε πρώτες σελίδες του βιβλίου. Τόσο πυκνά, τόσο σαφή, τόσο συνθεμένα πουθενά άλλου δεν υπάρχουν τα χαρακτηριστικά του συνόλου. Ένα σωστό ανθρώπινο ποίημα μοναξιάς και στοργής, στεγνότητας και οίκτου, άγριότητας και φόβου, ένα σωστό ποίημα το συναπάντημα τούτου των δυο άδερφιών κάτω από τη στέγη της άδερφής, της «άποκαταστημένης».

Είχε μείνει με το «μπά» ή άδερφή του. Σάν τον είδε να μπαίνει, δεν τον έγνωρισε ένας άλητης της φάνηκε. Τα δασά του μαλλιά, το χαράκια του μούτρου του, εκείνη του ή στρεκλή (;) σιλουέτα, φάνταξαν στο κάδρο της πόρτας σά μιά φοβέρα που θάμπατο. «Μπά, ό Γιάννης!—'Ο Γιάννης;» τού κάνει, μάλλον σά να ήταν τρόπος να μην ήταν αυτός, παρά γιατί άμφίβαλε». Το πρώτο, αυθόρμητο κίνημά της είναι να τον ζυγώσει μ'ή όση του κορμού του την κάνει ν'άποτραβηχτή: «ήταν πιά ξένο της κρέας ή σάγκα του...» «Ευτυχισμένη που θά μάκρανε μιá στιγμή από κονιά του», τού φέρνει τότε να φρά, τυρί και ψωμί. «Σά μιá εκδίκηση ήταν τó τρώει του... Μπρός στο βλέμμα της, άχ Θεέ μου! πώς έτρωγε!... Είναι κάτι πράματα που τα κάνεις κρυφά, δίχως μάρτυρες... 'Η άδερφή του πήρε τά μάτια της άπ' αυτόν, κίτταε όξω».—'Ο Γιάννης τρώει, μ'όλο ένα ψάχνεται. Θέλει και καπνό, κι ή καπνοσακούλα του δεν έχει. Κι ή άδερφή του τού δίνει άπ' το κομμό ένα τσιγάρο τού άντρούς της...

'Ολιγότερο υπερρεαλιστικές οι σελίδες αυτές στο βιβλίο, παρά οι άλλες, δεν έχουν όμως πουθενά τις όμοιές τους. Πόση πλαστική, πόση άλήθεια, πόση άπόσταση από κάθε ρητορεία κ' υπερβολή, πόση άνεπιτήδευτη συγκεντρωτικότητα και πόση άνατομία στά πιο άπόκρυφα συναισθήματα.

—Μά οι σελίδες αυτές γρήγορα τελειώνουν κ' έρχόμαστε στο άλλο μέρος του βιβλίου, τó κυρίως άντιπροσωπευτικό του. Κι' άπ' έδω και κάτω, τó βιβλίο γίνεται λυρικό. Δεν έχομε πιá, παρά ένα πρόσωπο. Και στο «Θείο Τραγί» και στ' άλλα που άκολουθούν. Ψυχολογία άλλων προσώπων δεν πρέπει να περιμένωμε τώρα πουθενά: όλα γίνονται ύποκειμενικά, όλα στο περιθώριο, όλα πέρνουν πιá σημασία άπλως καλλιτεχνική—γίνονται έντυπώσεις, παραισθήσεις, όράματα, φανταστικά σχήματα και σκιές, όλα είναι μόνο για να έξηγήσουν τόν κεντρικό τύπο τού έργου και τά χαρακτηριστικά του. Και τó σημάδι της μεταβολής αυτής φαίνεται κ' έξωτερικά, με τήν άξαφνη μεταβολή στο πρώτο πρόσωπο που γίνεται στο «Θείο Τραγί». «Μά άς άφίσομε να τά διηγηθεί μοναχός του»...

—Τέσσερα πράγματα σημειώνει λοιπόν κανείς στόν κεντρικόν αυτόν τύπο των διηγημάτων: τή φαντασία, τήν άνεξαρτησία, τήν εύαισθησία, τόν έρωτισμό. 'Η φαντασία του με σαστίζει. Είναι πάντα έντεταμένη, και σε βαθμό που κάποτε φέρνει μονοτονία ή κάματο. Μά πόσο βάθος, πόση ποίηση! Σπανίως από φιλολογικό κείμενο συνάζει κανείς τόσα άριστουργήματα τού λόγου, όσα άπ' έδω. 'Ο ταχύς, ό «έν ριπή όφθαλμού» έμπρεσσοτισμός των περιγραφών άστράφτει κάθε τόσο από ευρήματα, για τά όποια πολλοί ποιηται

«cousumeront leurs jours en d' austères études»,

όπως λέγει ό Μπωντελαίρ σ' ένα ποίημά του, και από τά όποια όμως ήμπορούσε κανείς να παρατάξη έδω σελίδες δλόκληρες! 'Η όλη έρεθισμένη και φευγαλέα άτμόσφαιρα τού κειμένου άφαιρεί κάτι από τó περίπνευμα των ώ-

ραίων αυτών πραγμάτων, και αν ήταν άλλος συγγραφέας ό κ. Σκαρίμπας θά ήμπορούσαν ίσα-ίσα να τά διπλασιάσει. Μά τά παρατρέχει έτσι, όχι γιατί δεν μπορεί. 'Όχι. Είναι κάτι, σά να πούμε, άκαταδεξιά, κάτι σά «νάχη άλλου τού νού του», σάν αυτά να μη τού φαίνονται τίποτε, σά νάρχονται τυχαία...

'Η άνεξαρτησία του, είν' εκείνη ή ίδια που από καιρόν ήδη άνέβασε τόν πλάνητα, τόν άνεμόδαρτον άσίγγανο, από τήν περιοχή της ένδειας και της εύτέλειας, στη σφαίρα Πούήσεως άλλόκοτης κ' ύψηλής, ποιήσεως που έξεται από τις εύαγγελικές παραβολές των πετεινών τού ούρανού και των κρίνων τού άγρου, μά που ό Ρομαντισμός της έβαλε ύστερα τού Δσίμονα τά φτερά. Με τίποτε δε θέλει να δεθί έξαφνα ό Γιάννης: μήτε με μητέρα, μήτε με σπίτι, μήτε με τόπο, μήτε μ' έπάγγελμα, μήτε μ' αίσθήματα. Νάλλάξη, να φεύγει, να πηγαίνει... «'Ο κόσμος άργά τά πράματα άφημένα στο πάει τους: να δημιουργούνται οι όρίζοντες: να γεννιέται ό χρόνος: οι τόποι, οι έποχές να πηγαίνουν».

'Η εύαισθησία του πηγαίνει, πραγματικά, ένα βήμα μακρύτερα από κάθε γνωστήν. Είχαμε σταματήσει ως τó σημείο της σκόπιμης κ' άπατηλής προσωπίδας, των κακών τρόπων και της σάτιρας που κρύβουν τις άσυγκράτητες παρορμήσεις και τά δάκρυα,—στόν Παλιάτσο, στόν Φιγκαρό, στόν Μπωντελαίρ, στόν Χάμσον, στόν Καρωτάκη. 'Όμως, αυτός ό Γιάννης στο «Θείο Τραγί», άκόμη πιο εύαισθητός, πιο έντρομος, αυτός δεν άρκείται να φαίνεται ό ίδιος κακός: θέλει και τους άλλους κακούς. Κάθε τι ανθρώπινο και φιλικό τόν σαστίζει. Κάθε συνεννόηση, κάθε θέρη τόν έξαγριώνει. Ποτέ δε βρίσκειτα καλύτερα, παρά όταν έχει να κάμη με τήν κακία, με τήν προστυχία, με τήν παρεξήγηση, με τή συμφορά.—'Με θέρισε ή ζήλεια! Νά τόν βλέπω να λιποθυμά ή αυτός άπ' τó φόβο του κ' έγώ να μη φοβάμαι καθόλου; να τρέμη αυτός άπ' τόν κίνδυνο κ' έγώ να αισθάνωμαι ασφάλεια; Σάς λέω, με θέρισ' ή ζήλεια! Πόση λογικήν άνάλυση χρειάζονται παρόμοιες περικοπές! Και όμως βρίσκειτα στο τέλος, ύπάρχει: Είναι παντού ή εύαισθησία άναποδογυρισμένη, όξύτατος πόθος θυσίας και μαρτυρίου, δίψα για έξουθένωση έξ αιτίας άπειρης άγάπης προς τά πάντα, έμψυχα κ' άψυχα. Συναισθήματα που τά νοιώθει κανείς,—ναί, άλλ' όταν κατέχεται από κάποιαν άρρητη εύτυχία, έναν έρωτα στή άρχή του, μιá στοργή, μιάν ιδέα χριστιανικού χρέους χωρίς συγκεκριμένο περιεχόμενο... Δεν είναι βέβαια ζήλεια αυτό που «θερίζει» τó Γιάννη και τόν κάνει να φανή στόν αντίπαλό του ένδοτικός. Τήν ά γ ά π η, αυτήν μεταφράζει τάχα σε ζήλεια, για να της δώση έννομη θέση κ' άποτελεσματικότητα μέσα στόν κόσμο των συναισθημάτων του, που είναι για πάντα ό κόσμος της Κακίας. Τήν άγάπη δεν θά τήν άφηνε ποτέ να μη μέσα στόν κόσμο αυτόν, γιατί θά τά γκορέμζε πιá όλα σύρριζα, μά τή ζήλεια—έτσι πρέπει να τήν πη,—τήν άφήνει. 'Ο τρόπος αυτός τού παρουσιάσματος των πραγμάτων είναι τάχα τόσο άκατανόητος;

«Ne dites pas: «la vie est un joyeux festin»

Surtout, ne dites pas: «elle est malheur sans fin!»

C' est un mauvais courage et qui trop tôt se lasse».

δεν λέγει ό Μωρεάς στις «Στροφές»;

'Ο έρωτισμός τέλος (αυτό σημαίνει τó «Θείο τραγί» στο πρώτο διήγημα) άναπηδά άπ' αυτόν τόν συρφετό σά γραμμή πρωτόγεννης εύθύτητας,—ένστικτώδης έρωτισμός κ' άπερισκεπτός, κάτι—όπως θέλει να τόν παραστήσει ό συγγραφέας—σάν άπολύτρωση έπι τέλους από τόν λαβύρινθο κι' από τó χάος, μακία Σατύρου, όργη της φύσεως, έξεσπασμα άγριο μέσα στή τυραννία αυτή της αυτοκαταδίκης. 'Ός τόσο, τó τελευταίο τούτο χαρακτηριστικό στά διηγήματά του δεν μ' ένθουσιάζει, αυτό τó χαρακτηριστικό τού έρωτισμού. Βρίσκω πως άρχίζει κιόλας να γίνεται τυπικό και κάπως demodé μέσα στή σύγχρονη λογοτεχνία, που πρέπει άλλου πιá ν' άναζητή «κατακλειδες» ή «καταστροφές», σε σημεία άνώτερα, πνευματικότερα, ευγενέστερα και άλλως τε περισσότερο δημιουργικά.

—'Ερριξα ως έδω μερικές σημειώσεις για μερικά μέρη τού βιβλίου τού κ. Σκαρίμπα. Ούτε ό χρόνος, ούτε ό χώρος μου έπιτρέπουν να προσθέσω άλλα. Πρέπει ν' άρκεσθώ σε όσα γενικά είπα στήν άρχή. Μά ποιός φταίει; Είχα

τους σίχους του, πού έδω κι' έκει τους αλαφρώνει ολωσδιόλου ή όνειροπόληση. Οί καταστάσεις όμως αυτές διαγράφονται άχνές άκόμα, τά πρόσωπα μόλις σχηματοποιούνται, οί άφορμές με δυσκολία διακρίνονται. Δέν υπάρχει άμφιβολία πώς ό ποιητής έβιάστηκε νά φέρει στο φώς έσωτερικά γεγονότα πού δέν είχαν περάσει άκόμο την τελική κατεργασία, άναποκρυτάλλωτα και άμορφα. Έπειτα πέφτει και σέ μιá άλλη παγίδα επιτήδεια στημένη: άντι νά πάσει τά θέματά του από βιβλία, πράμα πού θά γινόταν άμέσως άντιληπτό και θά προκαλούσε με τό πρώτο την έπίκριση, δέ διατάζει νά έμπνευστεί από μουσοργούς κι' από κομμάτια τους, πού είναι κι' αυτά έργα τέχνης, είδος βιβλία, ζωή κατά έναν τρόπο βιομηχανοποιημένη κι' όχι πρώτες ύλες, άνεμετάλλευτα συστατικά.

Μολαταύτα, άν και τά περισσότερα ποιήματα, δείχνονται σάν προϊόντα μονάχα μελέτης, βρίσκει κανείς σ' όρισμένα μέρη κι' άτομικές του λεπτομέρειες, δείγματα δικής του έμπειρίας. Τέτοια είναι όλα σχεδόν της τελευταίας σειράς της έπιγραφόμενης «Σκίτσα», τό ποίημα ό «Χορός της φωτιάς» κι' άλλα δυό με δεκαπεντασύλλαβους πού έχουν δέσιμο γερό. Στά «Σκίτσα» συναντά κανείς μερικές εικόνες άληθινά χαριτωμένες και εκτέλεση πού άποδίνει τή μεγαλύτερη δυνατότητα του ποιητή. Άς προσέξει όμως νά μην έπιτρέπει από δω και πέρα τόσες στιχογραφικές εύκολίες στον έαυτό του και, καθώς έχει άρκετά άναπτωμένη την εύαισθησία του, υπάρχει έλπίδα με τό πέρασμά του σέ ήλικία μέ περισσότερο απόδοση κι' άπαίτηση νά παρουσιαστεί πιο μεστός και πιο πειθαρχημένος.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

* * * Έγιναν τά άποκαλυπτήρια του μνημείου πού με την πρωτοβουλία της Μεσοχίας της Ήπειρου στήθηκε για τιμή του ποιητή Μαβίλη στα ύψώματα του Δρίσκου. Όσο κι' άν τό μνημείο δέν αναφέρεται στο λογοτεχνικό έργο του ποιητή της Λήθης παρά στο στρατιωτικό είναι πάντα μιá τιμή προς τή μνήμη του λεπτού συννετίστα.

* * * Πληροφορηθήκαμε ότι τό εκδοτικό βιβλιοπωλείο Πυρρός θά εκδώσει γρήγορα τά έργα του Καβάφη. Έίταν καιρός νά μαζευτούν σέ τόμο τά ποιήματα του τόσο διαλεχτού αυτού τεχνίτη πού στο ιδιόρρυθμό του ταλέντο ένώνει τόση ψυχολογία και φιλοσοφία.

* * * Η έταιρεία θεατρικών συγγραφέων άνάγγειλε στο Ύπουργείο της Παιδείας ότι προσεχώς θά γίνει στην Αθήνα πανελλήνιο θεατρικό συνέδριο. Θά γίνει με την προστασία του Ύπουργού κ. Τουροκοβασίλη.

* * * Τό Έλληνικό Ώδειο αναγγέλει διαλέξεις άπάνω στο έργο διαφόρων νεότερων έλλήνων ποιητών. Θά γίνουν όμιλίες για τό έργο του Γρυπάρη, του Μαλακάζη, Σικελιανού, Καβάφη, Καρωτάκη κλπ.

* * * Στο φυλλάδιο της 1ης Νοεμβρίου της «Νέας Έστίας» ό συνεργάτης μας κ. Τέλλος Άγγρας δημοσιεύει μελέτη για τό έργο του Άριστομένη Προβελεγίου αναφέροντας έπαινετικά τή συνέντευξη του κ. Γ. Κοτζιούλα με τον ποιητή δήμοσιεμένη στο περιοδικό μας.

* * * Στις σελίδες του καινούργιου τούρκικου λογοτεχνικού περιοδικού Varlık (Ύπαρξη) πού βγαίνει στην Άγκυρα συγκεντρώνονται οί καλύτεροι τούρκοι συγγραφείς. Τό Varlık θά δημοσιεύει γεσελληνικά διηγήματα μεταφρασμένα από τον κ. Α. Ν. Παπάζογλου.

* * * Η Nouvelle Revue Francaise έλαβε περίπου δέκα χιλιάδες ποιήματα (γιατί νό παραπονιούνται τά ελληνικά περιοδικά;) σταμένα από ποιητές έξήντα έως επτά χρονώ και διαφόρων επαγγελματίων. Τό περιοδικό συμπεραίνει πώς όχι μονάχα δέν πέθανε ή ποίηση, παρά είναι ζωντανή και γερή. Άνάμεσα στον κατακλυσμό αυτό των στίχων υπάρχουν έργα συγκινητικά κι' άποκαλυπτικά. Μερικά δημοσιεύονται κάτω από τό γενικό τίτλο «Είκόνα της

ποίησης».

* * * Στο ίδιο περιοδικό μελέτη του Albert Thibaudet άπάνω στο έργο του Henri Brémond. Ό διαλεχτός αυτός κριτικός πού συζήτησε άπάνω στο θέμα της καθαρής ποίησης μαζί του ό πεθαμένος συγγραφέας της «Φιλολογικής ιστορίας του θρησκευτικού αισθήματος στη Γαλλία», συμπεραίνει πώς «ό άνθρωπος αυτός (ό abbé Brémond) πού τόσα έγραψε για την Anima γίνεται έτσι ολοκαύτωμα για κείνους πού δέ γράφουν, πού δέν μιλούν, για τους σωτηλούς του καθαρού έρωτα, για τους μυστικόπαθους του καθαρού. Έπειδή έρχεται από τό δρόμο της ιστορίας και της φιλολογικής κριτικής, ή ιστορία κι' ή φιλολογική κριτική άγγίζονται, τροποποιούνται και ξανακαινουριούνται από αυτό τό πέρασμα. Όχι μονομένη αλλά σέ συμπάθεια και σ' έπικοινωνία με μιá ομάδα πνευμάτων, γνωρίσαμε με τον Άνρϋ Μπρεμόν την παρουσία και την ένέργεια μιás δημιουργικής κριτικής».

* * * Στο ίδιο μέρος κριτική του Βαλερύ Λαρμπό άπάνω στο βιβλίο του Έμερικ Φίσερ «ή Αισθητική του Μαροσέλ Προύστ». Ό ποιητής και κριτικός κατόπι από ξαναδιάβασμα πολλών κομματιών του Προύστ αναφερόμενων στο βιβλίο, συμπεραίνει πώς περισσότερο προς τό μέρος του Μπωντελαίρ, του Ρεμπώ, του Φλωμπέρ, του Λαφόργκ του Ζινδ κι' άλλων, παρά προς τό Μπέκσον πρέπει νά στραφεί ή αναζήτηση των άληθινών πηγών του δυνατού αυτού συγγραφέα.

* * * Προσεχώς θά εκδοθούν σέ εθνική εκδοση για όλες τις βιβλιοθήκες της Ίταλίας τά έργα του Δ' Άνουτσιο. Ό γέρος ποιητής πού έχει περάσει τά έβδομηντα χρόνια κι' έχει έξόν από τους άλλους και τους τίτλους του πρίγκιπα του Μόντε Νιβόζο και του στρατηγού της αεροπορίας, δέ βγαίνει πιά από τό σπίτι του, διορθώνει τά τυπογραφικά δοκίμια των έργων του και διαβάσει κατά προτίμηση τό έργο του «Laude».

* * * Έφτασε τελευταία στην Αθήνα διορισμένος νά διδάξει στα άνώτερα Ίταλικά εκπαιδευτήρια ό καθηγητής Κάρολο Μπριγκέντι βαθύς ελληνιστής πού γνωρίζει καλά τή νεοελληνική λογοτεχνία κι' αγαπά τή δημοτική μας γλώσσα. Ό καθηγητής Κάρολο Μπριγκέντι έχει γράψει έργο για τον ποιητή Μαβίλη και είναι γιος του διάσημου ελληνιστή Έλιζέο Μπριγκέντι πού έχει συγγράψει ιταλοελληνικό και ελληνοϊταλικό λεξικό της δημοτικής και καθαρεύουσας με εισαγωγική σύντομη γραμματική της δημοτικής. Ό ίδιος μετάφρασε ιταλικά τον όρχο του Μαροκοά και πολλά ελληνικά ποιήματα. Πρότεινε και ύποστήριξε ή δημοτική μας γλώσσα νά γίνει διεθνική, είδος Βουλαπώνη ή Έσπεράντο.

* * * Στο Προτοδικείο του Σηκουάνα θά δικαστεί ή άγωγή πού κίνησε ή Αύγούστα Δελπόρτ κληρονόμος καθώς παρουσιάζεται της Ματθίλδας Δελπόρτ χωρισμένης σύζυγου του ποιητή Βερλαίν ένοντίον του Φρανσουά Πονσώ για τό βιβλίο του «Ο Βερλαίν όπως ύπηρεσε». Η Αύγούστα Δελπόρτ ζητά άποζημίωση από τον εκδότη και τό συγγραφέα του βιβλίου επειδή τό σύνταξε βασισμένος σέ στοιχεία παρμένα από τις ανέκδοτες άναμνήσεις της μακαοίτισσας σύζυγου του Βερλαίν χωρίς την έξουσιοδότηση των κληρονόμων. Η κ. Δελπόρτ προσθέτει ότι ό Φρανσουά Πονσώ δέ φροντίζει στο βιβλίο του εκθέτοντας τά γεγονότα της συζυγικής ζωής του ποιητή νά τά χρωματίσει με τον τρόπο πού τόκαμε ή γυναίκα του ποιητή και ή όποία μ' όλα πού έγιναν τον άγάπησε βαθειά.

* * * Νέος βιβλιοπωλικός οργανισμός ιδρύθηκε στην Άγγλία ή «National Central Library». Σκοπός της νά προμηθεύει βιβλία πού δέ βρίσκονται στις βιβλιοθήκες και στις άποθήκες. Τά βιβλία ζητιούνται άκόμα κι' από τις ιδιωτικές βιβλιοθήκες. Σ' ένα χρόνο δόθηκαν έξήντα χιλιάδες τόμοι, άκόμα και κάποιο βιβλίο του 1595 σπανιώτατο.

* * * Έκδόθηκε νέο βιβλίο του Π. Ίσράτι «Bureau de Placement».

* * * Τά δυό ανέκδοτα ποιήματα του Μίνου Ζώτου μας παραχωρήθηκαν από τον διηγηματογράφο και συνεργάτη μας κ. Νοπ. Παπαγεωργίου.

* * * Στο Δημοτικό Θέατρο της πόλης μας ό αιδούδακτος νέος συγγραφέας κ. Ι. Ζωγράφος εκθέτει συγκεντρωμένα τά προϊόντα της τέχνης του. Μιά έπίσκεψη μας έπεισε ότι πρόκειται για ένα νεοφανέρο γερό ταλέντο πού ά-

σφαλώς θά παρουσιάσει με τὸν καιρὸ ἔργα ἄρτια καὶ συγχρονισμένα. Ὁ εὐγενικὸς αὐτὸς νέος καθὼς εἶδαμε ταπεινὰ ἀνεβαίνει τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο τῆς Τέχνης ἐξετάζοντας ἐπίμονα τὰ θέματα τοῦ ψυχολογόντας τα καὶ καταβάλλοντας κάθε προσπάθεια γιὰ μεγαλύτερη ἐπιτυχία. Ξεχωρίζουμε ἀπ' τὸ σύνολο τῶν ἐκθεμάτων τοὺς πλανόδιους Πειραιώτικους τύπους πού ἡ γραμμὴ του ἔχει ἀποδόσει σ' αὐτοὺς ὅλη τὴν ἰδιορρυθμίαν τους.

ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΛΑΒΑΜΕ :

ΕΛΙΣΑΙΟΥ ΓΙΑΝΙΔΗ : «Οἰκοδόμοι καὶ Ἐμπροστές» (ἢ ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση καὶ ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπείας). Ἐκδόση περιοδ. «Ὁ Κύκλος» Ἀθήνα 1933.

Γ. Κ. ΣΤΑΜΠΟΛΗ : «Περὶ τῆς Ἀναπροσαρμογῆς» τοῦ κρατικῆς λαχείου. (Μελέτη).

ΘΑΝΟΥ ΜΕΤΑΞΑ : «Τραγούδια στὴ καλλή μου» (Ποιήματα).

ΓΙΑΝΝΗ ΦΩΙΑΣΙΟΥ : «Ποιητικὲς Δοξαριῆς» (Ποιήματα).

ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΥΓΙΟΥΛΗ : «Ἡ Ἀπειρὴ Στιγμὴ» (Ποιήματα). Ἐκδόση «Χρονικῶν».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ :

«ΣΗΜΕΡΑ» (Μηνιαία ἔκδοσις).

«ΝΕΟΙ» (Μηνιαῖο Λογοτεχνικὸ Περιοδικὸ Καβάλλα).

«ΝΕΑΝ. ΨΥΧΗ» (Μην. περιοδικὸ τῆς ΧΑΝ).

Ἐφημερίδες. «Τὰ Γράμματα τῆς Λακωνίας» «Ἡ Κουνορία».

ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ :

Ν. Κοχλ. Σύμφωνα με τὴν ἡλικίαν σας τὰ τραγούδια σας εἶναι καλὰ. Διαβάστε καὶ προσέξτε τοὺς νέους δρόμους πολιτισμοῦ καὶ αἰσθητικῆς πού ἀνοίξαν δυὸ τρεῖς σύγχρονοι δυνατοὶ Ἕλληνες ποιητές. Μέσα σ' αὐτοὺς βέβαια κι' ὁ Καβάφης. Μὴ βιάζεστε νὰ δημοσιεύσετε. Καλύτερα νὰ ἐμφανισθῆτε με πῶ ἄρτια πρᾶγματα. **Θ. Μεταξ.** Εὐχριστοῦμε. Τεύχη σας ἐστάλησαν. Περιμένουμε συνδρομὴ σας. **Γιάν. Φλιασ.** Ἀθήνας. Κατάλληλα γιὰ λαϊκὰ περιοδικὰ. Προσέξτε στὴν βαθύτητα τῶν πρωτοποριακῶν ξένων ποιητῶν. Ἐάν δὲν γνωρίζετε ξένες γλώσσες διαβάστε μερικοὺς ἀξιοπρόσχετους δικούς μας. **Τ. Λώραν.** Μεσολόγγι. Σωστὰ τὰ γραφόμενά σας. Ἀλλὰ καὶ γιὰ σὰς τὰ ἴδια ἔχουμε νὰ ποῦμε. **Κ. Π.** Ἀθήνας. Πήραμε τὸ διήγημά σας. Δὲν ἱκανοποιεῖ τὸν ἀναγνώστη. Τὸ θέμα σας κοινὸ κι' ἡ φράσις σας ἀδούλευτη. Ἀγωνίζεσθε νὰ πῆτε λόγια πολλὰ, νὰ ξαφνιάσετε καὶ ἀδιαφορεῖτε γιὰ τὴν οὐσία. Στείλτε κατὶ καλύτερο. **Εὔαγ. Τζωρτζ.** Ἀργίνιον. Δὲν μᾶς ἱκανοποίησε. Στείλτε ἄλλο με περιεχόμενο. Ὅχι κοινοτυπίες. Σᾶς παρακαλοῦμε νὰ προσέχετε στὸ ταχ. τέλος γιὰτὶ πληρώσαμε πρόστιμο γιὰ τὴν παραλαβὴ τῆς ἐπιστολῆς σας. **Μ. Λυγίς.** Προσπαθεῖτε νὰ κάνετε ρεαλιστικὴ ποίηση μὰ φαίνεστε πὼς δὲν κατέχετε τὸ εἶδος. **Εὐθ. Καραδ.** Ὅχι με ἐνδιαφέρον. Θὰ προτιμούσαμε κατὶ πῶ καλὸ. **Γ. Βαλετ.** Ἀθήνα. Με πολλὴ εὐχαρίστηση διαβάσαμε τὸ γράμμα σας. Εἶναι ἀξιο γιὰ ἓνα νέο μελετημένο μ' εὐγενικὰ αἰσθήματα. Γιὰ τὰ ἐκατοντάχρονα τοῦ Βεργαρχάκη συστήθηκε ἐπιτροπὴ στὴ Μιτυλήνη ποὶ θὰ φροντίσει νὰ γίνουν οἱ προεπιμένους τελετές. Ἐμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ πάροουμε καμιά πρωτοβουλία. **Γ. Κανελ.** Ἀθήνα. Τὸ ἔργο σας δὲν εἶναι τόσο ἀμεμπτο τεχνικῶς ὅσο τὸ νομίζετε. Μερικὰ κομμάτια μονάχα. Ἄν διαλέξουμε θὰ σχηματιστεῖ ἓνα σχετικὰ μικρὸ μέρος. Τὶ νὰ κάμουμε;